

ВНЗ «Український католицький університет»

Факультет суспільних наук

Кафедра журналістики

Пояснювальна записка
до магістерського проекту

освітньо-кваліфікаційний рівень – магістр

на тему «Протидія дитячому насильству: серія інтерв'ю»

Виконала:
студентка 6 курсу, групи СЖУ 17/М
галузі знань
06 «Журналістика»
спеціальності
061 «Журналістика»
Кухта Н.Р.

Керівник — Бабенко В.В.

Консультант — Красовська З.Ю.

Рецензент — Опока Ю.В.

Львів – 2019 року

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Комунікативна стратегія інтерв'ю: жанрові ресурси	
1.1 Жанрові особливості інтерв'ю: традиції та динаміка.....	6
1.2 Техніки налагодження діалогу з героями.....	12
Висновки до розділу.....	19
РОЗДІЛ 2. Протидія дитячому насильству: серія авторських матеріалів	
2.1 Проблема протидії дитячому насильству у світі та в Україні.....	21
2.2 Цикл авторських матеріалів про протидію дитячому насильству.....	25
Висновки до розділу.....	29
ВИСНОВКИ	31
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	35
ДОДАТКИ	
Додаток А. Інтерв'ю з психологинею — Іриною Вельською.	
Додаток Б. Інтерв'ю з шкільною офіцеркою — Юлією Таравською.	
Додаток В. Інтерв'ю з головою ГО «Батьківська рада Львівщини» — Оленою Пономаревою.	

ВСТУП

Актуальність дослідження. Медіям властиво привертати увагу до важливих тем, які потребують розголосу та обговорення, мінімізуючи масштаби суспільних проблем. Вдячний жанр для розуміння важливих проблем – інтерв'ю на соціальну тематику: все частіше читачі прагнуть знати не лише подробиці проблеми, а й аналізувати різні сторони конфлікту; це можливість почути відповіді на конкретні запитання й отримати думку конкретного героя, щоб чіткіше окреслити проблему. Сьогодні не втрачають своєї потреби в інформаційному просторі розмовні жанри — вони слугують «живим» зв'язком з глядачем через довіру.

Жанр інтерв'ю безупинно трансформується. Особливості інтерв'ю висвітлювали В.Здорова, М.Василенко, Н.Кодола, С.Адамс, С.Клейман, Д.Херитедж. Техніку інтерв'ювання описували Р.Фішер, І.Аньєс, П.Шеремет, Л.Кінг. Психологічні аспекти спілкування та поведінкові акти журналіста вивчали А.Шестерина, П.Діллі. На дифузії жанру звернули увагу такі дослідники: В.Учюнова, М.Лукіна, М.Василенко, О.Чекмишев. До питань протидії дитячому насильству зверталися: О.Ліщинська, А.Король, Д.Лейн, Е.Погорілова, А. Губко.

Зважаючи на актуальність питання протидії дитячим цькуванням залишається важливим висвітлювати цю тему професійно, а не ситуативно, як роблять це сьогодні у нашому суспільстві. Важливо й доцільно говорити про просвітницьку місію — з дітьми. У наш час у школі немає предметів, які соціалізують дітей. Тема дитячого насильства, зокрема різних видів булінгу, практично не досліджена в Україні, хоча явище — поширене і ніколи не втрачало своєї позиції, пережило не одне покоління і розповсюджене у закладах освіти й сьогодні. Минулого року набув чинності закон щодо протидії булінгу — тепер учасники освітнього процесу будуть нести покарання за вчинення різного виду цькування. Після його прийняття, суспільство активно почало обговорювати наслідки дій освітян, проте проблему знущань дітей один над одним, знущань дітей над вчителями чи, навпаки, вчителів над дітьми

продовжують замовчувати або — ігнорувати, щоб зберегти хорошу репутацію школи чи іншого закладу освіти.

Актуальність роботи зумовлена потребою запропонувати цикл інтерв'ю про протидію дитячого насильства, щоб показати осіб (окрім дітей, батьків та вчителів) залучених у процес вирішення такої проблеми, допомогти зрозуміти учасникам освітнього процесу наскільки важливо говорити про цькування, адже замовчування справи такого масштабу породжує стабільність, яку спостерігаємо тривалий час.

Мета дослідження — з'ясувати жанровий потенціал інтерв'ю на прикладі власного творчого доробку — серії інтерв'ю. Описати недоліки у боротьбі з дитячим насильством, виявити проблеми виникнення булінгу серед учасників освітнього процесу, розкрити особливості роботи з булерами та жертвами цькування. Запропонувати цикл матеріалів про дитяче насильство.

Реалізації мети передбачає вирішення таких **завдань**:

- опрацювати наукову літературу для розкриття теми;
- проаналізувати досвід українських та зарубіжних медіа у створенні інтерв'ю на соціальну тематику, зокрема — дитячого насильства;
- дослідити особливості комунікативної стратегії інтерв'ю;
- визначити як налагодити діалог з героєм, який неготовий говорити про проблему;
- сформувати цикл матеріалів — інтерв'ю, з різними учасниками освітнього процесу та дотичними до нього особами;
- описати особливості роботи над серією інтерв'ю та проаналізувати її.

Об'єкт дослідження – цикл інтерв'ю про дитяче насильство з учасниками освітнього процесу, булерами та жертвами цькування в українських та іноземних засобах масової інформації.

Предмет дослідження – комунікаційні засоби інтерв'ювання учасників освітнього процесу у авторському циклі матеріалів.

Методи дослідження. Завдяки методу спостереження виокремили особливості та акценти у матеріалах про учасників освітнього процесу та

проблему булінгу на основі різних медіаплатформ, зокрема: «УП. Життя», «РадіоСвобода», «The Ukrainians», «BBC News», «New York Times», «Science News for Students», «Washington Post», «LB.ua». Порівняльний метод допоміг дослідити варіативність подання інформації про булінг у різних медіях. Методом інтерв'ю вдалося зібрати матеріали для серії авторських інтерв'ю на тему дитячого насильства.

Наукова новизна роботи. Попри те, що у ми живемо в інформаційну добу, з постійною циркуляцією інформації та широко розвинутими мережами, натомість є теми, які не користуються попитом. Важливий момент — уникнення дитячої ворожнечі на різних рівнях: хочеться привернути до цієї теми увагу. Цикл інтерв'ю формує панорамне відображення проблеми дитячого насильства: концепція серії матеріалів полягає у розмовах з особами, дотичними до вирішення проблеми булінгу й дає можливість побачити ситуацію з різних боків.

Теоретичне та практичне значення результатів. Дослідження формує загальну картину проблеми через діалоги з найбільш дотичними до неї людей. Серія матеріалів може стати початком поглибленого дослідження теми дитячого насильства в практиці авторського курсу та серії майстер-класів.

Структура наукової роботи. Робота складається зі Вступу, в якому обґрунтована актуальність теми, визначена мета й завдання, з'ясовані об'єкт та предмет дослідження, методи, наукове та практичне значення результатів роботи; двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. У першому розділі «Комунікативна стратегія інтерв'ю: жанрові ресурси» описано визначення інформаційного жанру інтерв'ю, проаналізовано його жанрові особливості та етапи розвитку, окреслено особливості підготовки до «проблемних інтерв'ю» та описано методи налагодження діалогу з героєм. У другому розділі «Протидія дитячому насильству: серія авторських матеріалів» описано принципи вибору героїв інтерв'ю та особливості роботи авторки з ними, проаналізовано цикл авторських матеріалів на тему дитячого насильства. Загальний обсяг роботи — 38 сторінок.

РОЗДІЛ 1. Комунікативна стратегія інтерв'ю: жанрові ресурси

1.1 Жанрові особливості інтерв'ю: традиції та динаміка

З постійним розвитком журналістики, жанр інтерв'ю не втрачає актуальності: журналіст як спостерігач, його «звітність» — неповна без інтерв'ю: читачі хочуть знати як очевидці, учасники чи авторитетні особи реагують на ту чи іншу ситуацію: що відчувають, як мислять. Поняття «інтерв'ю» у журналістській практиці прийнято вживати у двох значеннях: як жанр журналістики і як метод збору інформації у соціології, психології та журналістиці. Сьогодні ми можемо говорити про кореляцію між методом та жанром інтерв'ю: жанр класичного журналістського інтерв'ю перетворюється у соціально-проблемний, психологічний та історичний діалог. Хоча в основі журналістського жанру-діалогу лежить той самий вихідний метод інтерв'ю-співбесіди, проте він розширює свій діапазон і змінює площину розмови. Сучасні проблеми функціонування інтерв'ю, його техніки, місце та роль у загальній системі жанрів детально досліджують українські та зарубіжні науковці. Зокрема, серед них З. Вайшенберг, М. Василенко, В. Ученова, Н. Кодола, В. Ворошилов, В. Здоровега, М. Кім, М. Лукіна, Л. Гвоздьов, І. Михайлин, М. Недопитанський, Дж. Саватські, О. Тертичний, О. Чекмишев, Ів. Аньєс.

Офіційно, класично і канонічно вважають, що завданням інтерв'ю як жанру, є отримання нових свідчень про людину, суб'єкт діяльності або з'ясування факторів, процесів, що досі не були адекватно висвітлені. На цьому наполягають такі відомі журналістикознавці, як В. Зуб, І. Корнійко, М. Недопитанський, Л. Скокова, а також В. Ученова, зазначаючи, що «структура пізнавального процесу може практично без змін перетворитися у структуру жанру» [24, С.75].

Інтерв'ю — один із найзатребуваніших жанрів в сучасних засобах масової інформації, особливо в друкованій версії. Найважливіші переваги інтерв'ю, як і ряду інших публіцистичних матеріалів, — злободенність та суспільна значущість [11, С.7]. Варто наголосити на тому, що ключовим жанром публіцистики інтерв'ю стало в ХІХ ст., тобто в період бурхливого розвитку преси, коли діалог стає популярним способом отримання важливої для суспільства інформації від першоджерела.

Школи журналістики багато працювали над питаннями теорії та методології інтерв'ю, розробляли сучасні підходи, до яких належить й теорія перевернутої піраміди інтерв'ю, теорія креативного інтерв'ю та методологія інтерв'ю від Джона Саватскі [13, С.56]. Теорія перевернутої піраміди підкоряється закону послідовних відповідей на шість традиційних запитань: хто? що? коли? де? як? чому? Здавалося б — що може бути легше, аніж отримати відповіді на ці запитання. Проте, за цією теорією — результат має бути на початку тексту, а найголовніший елемент події — її підсумок. Завдяки такій методиці, основну інформацію можна зрозуміти з початку, тобто це дозволяє сконцентруватися читачеві на головних фактах.

Інтерв'ю — важливий жанр журналістики з наголосом на героєві, якщо він цікавий — ваш матеріал буде мати суттєву перевагу. Готуючись до інтерв'ю, ви ніколи не знатимете, що на вас чекає — перемога чи невдача. Можливо, ця людина більше ніколи не схоче з вами зустрічатися. А може, вашу розмову розберуть на цитати й говоритимуть про вас як про людину, що зуміла розкрити співрозмовника [18]. Хоча єдине уніфіковане визначення терміну «інтерв'ю» і відсутнє. Однак всі можливі пояснення значення цього слова не суперечать, а лише доповнюють один одного.

В науковій літературі дослідники, як правило, класифікують інтерв'ю за формою, тобто це інтерв'ю–монолог, інтерв'ю–діалог, інтерв'ю–зарисовка, так зване колективне інтерв'ю та інтерв'ю–анкета [8, С.268]. Однак, потрібно розрізняти метод інтерв'ю від журналістського жанру, суть якого полягає в побудові матеріалу у вигляді діалогу, тобто за формою: запитання—відповідь.

Аналіз наукових публікацій та підручників із журналістикознавства дає припустити, що роль інтерв'ю як жанру зростає та еволюціонує завдяки видовому різноманіттю. Англійське слово «interview» складається з префікса «inter», що має значення взаємодії, взаємоспрямованості, і слова «view», що в перекладі означає думку, погляд. Таким чином, інтерв'ю означає обмін думками, фактами, певними поглядами. Український журналістикознавець М. Василенко називає інтерв'ю інформаційним жанром, а серед форм виділяє колективне інтерв'ю, інтерв'ю-монолог, інтерв'ю-звіт, портретне інтерв'ю, гумористичне інтерв'ю [3, С.118]. Дослідник О. Чекмишев визначає інтерв'ю як жанр новинної журналістики, різновидами якого є інтерв'ю думки, інтерв'ю з очевидцями та свідками, інтерв'ю-конфронтація, інтерв'ю-прес-конференція, власне інтерв'ю з ключовою особою, інтерв'ю-діалог, інтерв'ю-монолог, інтерв'ю-бесіда, інтерв'ю-бесіда за круглим столом, інтерв'ю-переказ[25]. Більш стило визначає жанр інтерв'ю німецький дослідник З. Вайшенберг: «За допомогою інтерв'ю фіксують висловлювання певних осіб щодо тих чи інших тем, а також інформація про самих осіб» [2, С.11].

Щодо методу інтерв'ю, то він поширений в практиці міжособистісних комунікацій. Це той вид діяльності, з допомогою якого здійснюється збір інформації журналістами. Журналістське інтерв'ю, не в залежності від того буде воно надрукованим як бесіда чи дасть відомості для матеріалів інших жанрів, за своєю природою представляє явище особливого соціального значення. Адже отримані в процесі його проведення відомості призначені не лише для того, аби задовольнити цікавість учасників розмови чи заради корпоративних, особистих або ж професійних цілей. В інтерв'ю співрозмовники — журналіст (інтерв'юер) та його партнер (інтерв'юований) — є учасниками інформаційного обміну для інформаційного насичення головного, хоча і невидимого, третього учасника комунікації — аудиторії.

Якщо звернутися до українських журналістикознавців, то можна простежити суперечливість у їхніх поглядах на систему жанрів. Зокрема, В. Рубан вважав помилковим вживання терміна «інформаційний жанр». Він

запропонував звернутися до досвіду теорії літератури, де поділ на жанри підпорядкований поділу на види. Застосувавши саме такий принцип, науковець виокремив насамперед два постійні види журналістської творчості — інформацію і публіцистику. Кількість жанрів, за словами вченого, не можна визначити, бо вона не є сталою: одні жанри забуваються, інші народжуються [20, С.24].

Одним із найбільш поширених видів інтерв'ю є інтерв'ю–діалог. Цей вид схематично виражений ланцюжком запитань та відповідей, які періодично чергуються між собою. Натомість інтерв'ю–монолог не є схематично розділеним. На початку такого інтерв'ю журналіст ставить декілька запитань, які вцілому визначають суть бесіди, а далі надають розгорнутий монолог інтерв'юйованого. Однак, це не означає, що під час розмови інтерв'юер не перебиває співбесідника своїми запитаннями, аби глибше розкрити усі аспекти розмови, просто цей матеріал прийнято друкувати суцільним монологом. Порівняно більше можливостей професійному журналістові надає інтерв'ю–зарисовка.

Адже тут уже наявні авторські коментарі, відступи, журналіст має змогу розповісти про обстановку, у якій проходила розмова, певним чином охарактеризувати співрозмовника, ніби намалювати декілька штрихів до його портрету. Щодо колективного різновиду інтерв'ю, то це такий тип, коли на одне і те ж питання, або аналізуючи одну і ту саму подію, інтерв'юють одразу декількох людей. Інтерв'ю-анкета також можна зарахувати до такого колективного інтерв'ю. Анкета є також масовим видом інтерв'ю, який відображає думку громади щодо певного питання.

Саме мета, кінцева ціль бесіди і метод відображення інформації визначають жанрову різноманітність інтерв'ю. Якщо журналіст під час розмови націлений не лише на з'ясування точки зору співрозмовника, але й на відстоювання власної позиції, то така бесіда може бути відображена в інтерв'ю–діалозі. Якщо ж метою бесіди є намагання проникнути у найпотаємніші думки інтерв'юйованого, то таку розмову можна подати у вигляді інтерв'ю–монологу.

Аналітичне інтерв'ю, на відміну від інформаційного, містить в собі, окрім простого повідомлення про факт, ще й аналіз цього ж факту. Журналіст при цьому намагається сформулювати запитання так, аби вони допомогли висвітлити глибше суть події чи явища, спонукали співрозмовника висловити власні думки про предмет майбутньої публікації. Тобто це інтерв'ю насичується елементами аналізу до тої міри, що дає право вважати його аналітичною публікацією. Різновидом інформаційного інтерв'ю, проте в більш стислому варіанті є оперативне інтерв'ю.

Зараз у новинних друкованих матеріалах чи інформаційних сюжетах на телебаченні або радіо обов'язково присутні оперативні висловлювання експертів, фахівців, знавців тої чи іншої галузі. Ще одним популярним видом цільового інтерв'ю є бліц-опитування, або опитування на вулиці. Тобто завдяки цьому виду інтерв'ю журналіст збирає різні думки щодо якогось вузько обмеженого питання у великої кількості респондентів. На англійський манер, цей вид інтерв'ю називають «streettalk», або ж латинський варіант назви — «voxpop». У наш час увагу та цікавість читацької аудиторії завоювало інтерв'ю-розслідування. Для них характерна, в першу чергу, актуальність, гострота обговорюваної теми, наявність фактологічного багажу та думок експертів. Інтерв'ю-розслідування, як правило, не обмежене жорсткими часовими рамками, а чи не найважливіше значення має правильна постановка цілей та робота з усіма можливими матеріалами. В цьому виді інтерв'ю можлива наявність декількох персонажів, до кожного з яких варто підібрати персональний підхід.

Ще один з часто вживаних на сучасному етапі розвитку ЗМІ вид інтерв'ю — це портретне чи персональне інтерв'ю. Хоча воно сфокусоване на одній особистості, для кращої підготовки варто провести декілька зустрічей з близькими, зацікавленими до цієї особи людьми, а інколи із зовсім сторонніми. Такі інтерв'ю, як правило, проводять з відомими людьми, які цікавлять громадськість, рідше на шпальтах газет можна зустріти портретні інтерв'ю зі звичайними людьми. Варто передати читачеві усі тонкощі і особливості героя, а

саме його мову, одяг, деталі побуту та інтер'єру, все, що допоможе краще його розкрити та зрозуміти.

М. М. Кім виділяє кілька різновидів портретного інтерв'ю:

1. *Біографічне портретне інтерв'ю*. Коли за допомогою з'ясування найбільш важливих фактів біографії героя, які вплинули на його долю, створюється цілісний образ цієї людини.

2. *Подієве портретне інтерв'ю*. Це інтерв'ю засноване на певному факті з життя героя та має на меті проінформувати громадськість про ті чи інші дії людини.

3. *Політичне портретне інтерв'ю*. Це інтерв'ю засноване на висловлювання відомих політиків щодо їхніх політичних поглядів та вподобань, а також показ того, як вони самі осмислюють свою політичну кар'єру.

4. *Ювілейне портретне інтерв'ю*. Таке інтерв'ю створюють, як правило, при святкуванні ювілею відомих людей[9, С.96].

Існує ще й такий вид інтерв'ю, коли журналіст виступає рівним з інтерв'юйованим у процесі спільної творчості. Це так зване креативне (ексклюзивне) інтерв'ю, для якого потрібний неабиякий професійний досвід та професійна репутація журналіста.

Французькі фахівці вважають, що інтерв'ю — це «журналістська ініціатива, яка передбачає розпитування відомої особи чи анонімною особи, щоб виявити інформацію, пояснення, позицію, які мають сенс тільки в тому випадку, коли їх повідомила саме ця людина, щоб передати потім зібрану інформацію чітко визначеній аудиторії у формі запитань-відповідей»[22].

Більш стило визначає жанр інтерв'ю німецький дослідник З. Вайшенберг: «За допомогою інтерв'ю фіксуються висловлювання певних осіб щодо тих чи інших тем, а також інформація про самих осіб» [2, С.11]. Інтерв'ю є одним із найважливіших методів збирання зовнішньої інформації, окрім спостереження та вивчення різних документів та джерел. Адже чи не

найбільше інформації можна отримати завдяки безпосередньому спілкуванню з людьми, які є носіями певної інформації. Валерій Аграновський у своїй книзі «Заради єдиного слова» виклав низку принципових позицій поведінки журналіста:

1. Істинний журналіст повинен йти до співрозмовника, по-перше — з думкою, а по-друге — за думкою (наші питання повинні спонукати співрозмовника думати і говорити).

2. Щоб бесіда була плідною, співрозмовник як мінімум повинен бути в ній зацікавлений. Справді, журналіст може ставити питання і з обов'язку. Але отримувати на них відповіді він може лише за бажання і згоди співрозмовника.

3. Сам журналіст, як особистість, повинен бути цікавий співрозмовнику.

1.2 Техніки налагодження діалогу з героями

Комунікація — основа журналістики і якщо ми говоримо про такий жанр, як інтерв'ю, його комунікативна особливість — діалог, який потребує найбільшого рівня довіри між співбесідниками. Для того, щоб відчутти героя, є основне правило проведення інтерв'ю: слухати. Інтерв'ю полягає у тому, щоби під час співбесіди зафіксувати слова людини. Особистість журналіста при цьому відходить на задній план; його роль — допомогти людині висловитися. Таким чином, інтерв'ю не має бути для журналіста нагодою виявити себе чи потішити власне его. Проте від самого початку (задум інтерв'ю) аж до самого кінця (написання та оформлення тексту) журналіст має тримати процес під контролем [1, С.243].

Важливо викладати свої думки зрозуміло для уникнення двозначності та плутанини. Не варто забувати про ритм бесіди, стежити за її спрямуванням. Журналіст не повинен соромитися повторювати основні положення інтерв'ю, щоб співбесідник краще зрозумів та сприйняв його ідеї. Варто продумувати, як людина зреагує на те чи інше запитання. Досвідчені журналісти радять починати або з простих фактологічних про біографію, або з фрази

«Розкажіть...» [16]. Розмова не повинна приймати конфронтаційний характер. Якщо з якої-небудь причини ви хочете взяти на себе роль «адвоката диявола», недвозначно дайте зрозуміти співрозмовнику, що робите це в його ж інтересах [4, С.26].

Варто максимально давати співрозмовнику можливість висловитися. Якщо виникають додаткові або зустрічні питання, слід поставити пізніше, не перебиваючи героя. Якщо автор не зрозумів, але не перепитав (не уточнив, чи не попросив деталізувати), цього не зрозуміє і ваш читач [11, С.27]. Додаткові запитання, які хочеться поставити герою, потрібно формулювати на зразок: «А чому?», «З якою метою?», «Як?», «Яким чином?» — для того, щоб відповіді на них були спрямовані саме на уточнення потрібних моментів та деталей і поглиблення у тему розмови. Якщо співрозмовник починає загально відповідати на запитання, потрібно попросити, щоб він навів приклад того, про що він говорить або розказав про таку ситуацію, яку описує. Ворог номер 1 під час інтерв'ю — це якраз легкість, поверховість [1, С.321].

Як писав Леонід Гвоздьов, якщо співрозмовник починає обмежуватися загальними відповідями, цілком не виключено, що він думає, що ми розуміємо усе, про що він говорить, а не спеціально «втікає» від деталізованої відповіді. У таких випадках, варто витримувати паузи після цих загальних відповідей, нахилившись ближче до свого співрозмовника. Скоріш за все, він сам захоче заповнити це мовчання поясненням. Ну і навпаки: у ситуації з балакучим співрозмовником — потрібно відкинутися назад, спертися на стілець чи стіну і показати своїм виглядом, що ви — розслаблені. Таким чином, співбесідник зможе зрозуміти, що вся потрібна інформація вже є і її достатньо.

Часто буває так, що розмова починає перетікати в інше русло, чим кардинально змінює хід діалогу. Тому, завжди потрібно наготові мати запитання, найкраще — перед собою, у блокноті, задавши які ви повернете розмову у потрібний вам напрямок.

Слідкуйте за своїми питаннями. Пам'ятайте про наступні «НЕ»: — Запитання не повинно бути розтягнутим.

- У запитанні не повинно міститися два чи більше питань.
- У запитанні не повинно міститися відповіді.
- Не ставте наступне запитання, доки не переконалися, що відповідь отримана (або вже не буде отримано).
- Ставлячи питання, не користуйтеся незграбною мовою.
- Запитання не повинні бути хаотичними. Або одне ваше запитання чіпляється за попереднє, або воно чіпляється за відповідь на попереднє. Будь-яке запитання-стрибок повинно бути обґрунтованим і відповідним чином обставленим.
- Запитання не повинно тривати більше 10-15 секунд і не повинно містити більше двох, максимум трьох пропозицій [4, С.30].

Основним завданням інтерв'юера є отримання нової інформації — раніше невідомих фактів про людину або подію, яку описує герой. Також важливо перед розмовою проаналізувати вже відому інформацію, щоб не писати про те, про що вже давно написано і що вже не є актуальним сьогодні. Робота журналіста вимагає великої професійної підготовки, глибинного знайомства з темою. Цю підготовку відразу відчуває інтерв'юований і читацька аудиторія: підготовка проявиться в цілеспрямованості і доцільності питань, в тій інформації, яка в них міститься. А також у тому, як реагує журналіст на отримувану інформацію. Відомо, що питання і відповідь складають єдине мовне ціле. Питання не тільки визначає спрямованість, змістовність відповіді, але і його тональність. Завдання, яке ставить перед собою журналіст, (а воно опосередковано проявляється в питаннях) повинне орієнтуватися на інтерес до людини, до проблеми, і до аудиторії [7, С.45]. Якщо ви не будете прислухатися до чужих слів, не слід очікувати особливої уваги до ваших. Згадайте покажчики, які вивішені на залізничних переїздах в сільській місцевості: «Зупинись! Озирнись! Прислухайся!». Покажіть співрозмовникові, що його слова цікавлять вас. Він відповідь вам тим самим [10, С.14]. Під час проведення інтерв'ю, журналісту важливо пам'ятати про постійний контакт з очима героя. Не варто стримувати свої емоції та почуття: якщо хочеться

усміхнутися — це потрібно зробити, так само, якщо співчуваєте співбесіднику — покажіть це. В такі моменти ваш співрозмовник зрозуміє, що ви його не лише слухаєте, а й чуєте. Головне, щоб ваших емоцій не було забагато і щоб це не виглядало награно. Взагалі, варто навчитися концентруватися у потрібний момент під час розмови і — навпаки, розслаблятися. Бесіда, звісно, — приємне заняття; але інтерв'ю — це робота, іноді дуже виснажлива [4, С.38].

Інтерв'ю (тобто розмова з людиною) – основний та найефективний спосіб збору інформації. Тому, навик правильного введення інтерв'ю стануть вам у нагоді, який б матеріал ви не готували. Варто взяти до уваги, що вміння вести бесіду взагалі відрізняє культурну людину від некультурної [4, С.54]. Тому, потрібно тренуватися та вдосконалювати уміння ведення бесіди. Не побутової розмови, не просто балаканини, не сварок й сутичок, а саме — бесіди.

Впродовж багатьох років канадський журналіст та вчений — Джон Саватскі разом зі своїми студентами та колегами збирав приклади «поганих» і «хороших» інтерв'ю, аналізував, систематизував і узагальнював отримані дані. Результати цієї копіткої праці були представлені не тільки на численних семінарах, прочитаних майстром інтерв'ю в різних країнах світу, а й склалися у перелік правил, які можна було б назвати «Що таке добре і що таке погано в діалозі». Канадський вчений сформулював три правила і склав перелік «семи смертних гріхів» інтерв'юера. За Джоном Саватскі, хороші питання — це питання: відкриті, нейтральні, короткі та нескладні для розуміння. «Сім смертних гріхів» за Саватскі:

1. Стверджувальна пропозиція замість питання.
2. Два питання в одному.
3. Перевантажені запитання.
4. Оціночні слова і вирази в питанні
5. Запобіжні питання або домисли інтерв'юера в питанні
6. Перебільшення (гіперболізація)
7. Питання, що допускають односкладові відповіді: так — ні [23].

Готуючись до проведення інтерв'ю, кожен з учасників комунікації намагається використовувати різні комунікативні тактики, дехто навіть вибудовує собі певні стратегії ведення діалогу. Знання психологічних особливостей спілкування так само важливо, як і рівень компетентності та підготовленості до бесіди. Адже від того, наскільки журналісту вдалося розговорити співрозмовника, зацікавити його своїми питаннями, залучити до дискусії, багато в чому залежить обсяг і якість одержуваної ним інформації [12, С.45]. При повній довірі до інтерв'юера, інтерв'ю може мати сповідальний характер. І не повірити буде вже неможливо. Саме достовірність дозволяє жанру інтерв'ю залишатися доступним і зрозумілим для читача з будь-яким освітнім рівнем.

У своїй книзі «Психологія журналістики», А. Шестеріна стверджує, що до значущих якостей, які сприяють якісній комунікації, є наступні п'ять:

1. *Терпіння*. Воно необхідне для того, щоб вміти вислуховувати різні судження: поверхневі, помилкові, некоректні.
2. *Такт*. Необхідний потім, щоб вміти відкинути судження так, щоб не образити людину; а якщо і погодитися з безпідставними судженнями, то зробити це так, щоб партнер відчув себе зобов'язаним вам.
3. *Дипломатичність*. Проявляється в умінні приховувати інформацію, не вдаючись до брехні.
4. *Проникливість*. Дозволяє спостерігати за респондентом, вгадувати його бажання і передбачати реакції, вчинки.
5. *Спокій*. Допомогає приховувати в спілкуванні небажаний істинний психологічний стан [26].

Натомість, Кріссі Джайлс — британська журналістка, яка називає себе «пристрасною захисницею якості та точності журналістики» у своїй статті «Поговори зі мною! Кращі поради для проведення інтерв'ю з ученими» виділяє

особливості у підготовці до інтерв'ю та, власне, інтерв'юванні, які вважаю, варто використовувати не лише у роботі з науковцями.

1. *Будьте приємними.* Коли ви просите когось виділити для вас час, чітко визначте — що саме ви хочете від них. Ваш потенційний інтерв'юер може отримувати сотні листів чи дзвінків на день, тому робіть свій лист стислим, простим і прямим. Обов'язково вкажіть наскільки терміновою є ваша зустріч і, можливо, запропонуйте час, коли ви вільні: «Мені б не хотілося більше 30 хвилин вашого часу», «Я можу прийти і зустрітися з вами, або поговорити по телефону чи зв'язатися по «Skype»», «Чи є у вас час у вівторок 10 травня? Можливо, від 1 години до 5 вечора?» Пам'ятайте, що бути ввічливим — нічого не коштує.
2. *Організація.* Де ви зустрінетесь і коли? Це звучить просто, але у виборі таких важливих речей дуже легко помилитися. Виберіть зручне місце, де є приватність та спокій. Уважно перевіряйте часові рамки та дати, щоб не спізнитися, загубитися, що гірше —заставити співрозмовника чекати.
3. *Ведіть запис розмови* — звісно, з дозволу співрозмовника.
4. *Розслабтеся.* Можливо, вам доведеться задавати занадто особисті питання співрозмовнику: це може бути незручно для обох сторін. Коли ви лише почнете бесідувати— «зламайте лід»: ставте легкі запитання: «Як пройшла подорож?», «Чи багато інтерв'ю вже давали?»
5. *Це не про вас.* Будьте гнучкими, адже головною метою інтерв'ю — є отримання найкращих, найцікавіших і чесних відповідей від співрозмовника, а не демонстрації того, що ви знаєте на цю тему.
6. *Пливіть за течією.* Тримайте половину уваги на своєму списку питань, але переконайтеся, що ви берете участь у цій непередбаченій розмові. Якщо ваш співрозмовник довго розмовляє про те, що вже не актуально, вам потрібно повернути течію назад. Відведіть погляд, опустіть ручку і зведіть до мінімуму активне прослуховування.

7. *Говорити важко.* Можливо, вам доведеться задати складні питання. Замість того, щоб безпосередньо критикувати вашого співрозмовника, сформулюйте складне питання іншим способом: «Що критики вашої роботи говорили про це?», «Наші читачі можуть подумати ...».

8. *Прийняти мовчання.* Суть мовчання полягає в тому, що люди відчують потребу заповнити цю паузу. Мовчання після того, як людина відповіла, може бути настільки ж ефективними, як задавати наступне запитання: людина продовжує розмовляти і ви отримуєте більше деталей, ніж вони могли б запропонувати[30].

Як і в будь-якому іншому поведінковому акті, в спілкуванні журналіст проходить через чотири основні фази:

1. ***Взаємоспрямованості***(спонукання до дії). Вона полягає в спрямованості на партнера (партнерів), який з певних причин привертає увагу журналіста. Це може бути джерело або споживач інформації, колега. З його сторони також повинна йти відповідна реакція спонукання до дії, оскільки спілкування — це спільний процес, неможливий у випадку односторонньої зацікавленості.
2. ***Взаємовіддзеркалення*** (уточнення ситуації дії). Включає психічне відображення партнерами один одного.
3. ***Взаємоінформування***(дії). В основному включає інформування людини і прийом відповідної інформації від неї.
4. ***Взаємоприпинення*** (згортання дії). Складається у відключенні від партнера або повернення до другої фази у разі, якщо мотиви контакту не зникли[26, С.129].

Проблема розуміння є сьогодні в практичній психології чи не найголовнішою. Великі мислителі (Хайдеггер, Гадамер, Рікер та ін.) вважають, що розуміння — це взагалі головне, що потрібно людині в світі. Розуміння

завжди виявляється чимось більшим, ніж акт пізнання, це завжди реагування, а при переході з пізнавального аналізу в сутнісне розуміння відкриваються нові, не досліджені й досі психологами грані. Для того, щоб ширше побачити й зрозуміти проблему дитячого насильства був створений цикл інтерв'ю з учасницями освітнього процесу.

Висновки до розділу

Інтерв'ю на сучасному етапі є домінуючим інформаційним жанром у журналістиці, зокрема завдяки своїй динамічності, універсальності та довірі, яку вибудовує інтерв'юер з читачем через авторитетність, цікавість чи особливість героя матеріалу. Проте у журналістській практиці інтерв'ю прийнято вживати у двох значеннях: як безпосередньо жанр журналістики і як метод збору інформації у соціології, психології та журналістиці. Жанр класичного журналістського інтерв'ю з легкістю може перетворитися у соціально-проблемний, психологічний та історичний діалог. Хоча, метод інтерв'ю є вихідним в основі журналістського жанру — діалогу, він розширює свій діапазон і змінює площину розмови. Також метод інтерв'ю поширений у практиці міжособистісних комунікацій: журналістське інтерв'ю, не в залежності від того буде воно надрукованим як бесіда чи дасть відомості для матеріалів інших жанрів, за своєю природою представляє явище особливого соціального значення.

Адже отримані в процесі його проведення відомості призначені не лише для того, аби задовольнити цікавість учасників розмови чи заради корпоративних, особистих або ж професійних цілей. У процесі проведення інтерв'ю, співрозмовники — журналіст (інтерв'юер) та його партнер (інтерв'юований) — є учасниками інформаційного обміну для інформаційного насичення головного, хоча і невидимого, третього учасника комунікації — аудиторії.

Основним завданням інтерв'юера є отримання нової інформації — раніше невідомих фактів про людину або подію, яку описує герой. Також важливо перед розмовою проаналізувати вже відому інформацію, щоб не писати про те, про що вже давно написано. Готуючись до проведення інтерв'ю, кожен з учасників комунікації намагається використовувати різні комунікативні тактики — так звані психологічні особливості спілкування, які відіграють таку саму, важливу, роль у розмові, як і рівень компетентності та підготовленості до тематичної частини бесіди. При повній довірі до інтерв'юера, розмова може мати сповідальний характер і не повірити «їй» буде вже неможливо.

РОЗДІЛ 2. Протидія дитячому насильству: серія авторських матеріалів

2.1 Проблема протидії дитячому насильству у світі та в Україні

19 січня 2019 року в Україні набув чинності закон про протидію булінгу. Тепер фізичні, психологічні чи економічні види цькування учасниками або ж учасників освітнього процесу будуть каратися адміністративними штрафами або виконанням громадських робіт. Що важливо, у школах, дитячих садках, коледжах, ліцеях — у всіх закладах освіти мають висіти на дошці оголошень або бути опубліковані на сайтах закладів правила поведінки та план заходів, спрямований на запобігання та протидію булінгу. Також, у вільному доступі у закладах освіти повинна бути інформація про те, як конфіденційно подати заяву про випадок булінгу.

За даними спеціалізованої структури Організації Об'єднаних Націй — ЮНІСЕФ (Дитячого фонду ООН), бійки та булінг перешкоджають навчанню 150 мільйонів дітей віком від 13 до 15 років у світі. В Україні у 2017 році 24% дітей стали жертвами булінгу. 40% постраждалих дітей нікому про це не розповідали. Третина школярів у 39 розвинутих країнах визнають, що вдаються до цькувань своїх однолітків [5]. За словами генеральної директорки

Директорату інклюзивної та позашкільної освіти МО — Лариси Самсонової, у 2017 році в українських школах було близько 109 тисяч звернень до психологів з приводу цькування. На булінг скаржилися як діти, так і вчителі та батьки. 39% з усіх звернень — скарги від дітей, 29% — від учителів [21]. За даними Міжнародної Амністії, катування та жорстоке поводження зафіксовано у понад 150 державах світу, при цьому у 80 державах воно спричиняло летальні випадки. За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ) Україна посідає четверту сходинку серед країн Європи за рівнем проявів агресії підлітків. На першому місці – Росія, на другому — Албанія, на третьому — Білорусь [19].

Загалом, в цивілізованому світі булінг розглядають як доволі серйозну соціально-педагогічну проблему сьогодення — проводяться наради на рівні міністрів освіти, виробляються законодавчі заходи у напрямку його профілактики тощо. Проблематиці булінгу присвячено кілька великих національних і міжнародних серверів, зокрема: [Bullying.org](#), [BullyingOnline](#), [Stopbullying](#), [Bullyingnet](#), [www.bullying.com.uk](#) та ін., де можна отримати кваліфіковану консультацію спеціаліста. Зарубіжна практика демонструє, що ефективне запобігання проявам булінгу в школах вимагає злагодженої організації як внутрішньосистемної, так і міжвідомчої взаємодії, в основі якої лежить чітка законодавча та нормативна база [14].

Провідні світові експерти, педагоги, батьки та політики вирішили зробити зібрання в Дубліні, щоб обговорити методи боротьби з дитячими знущаннями. Інфоприводом є ірландські та міжнародні дослідження, які показують, що зовнішній вигляд — найпоширеніша причина знущань. Раса, національність і колір шкіри — наступні. Близько 1000 учасників візьмуть участь у Всесвітньому форумі боротьби з насильством.

В одному зі своїх інтерв'ю заступниця міністра юстиції Іванна Смачило зазначила: «Минулого року ми провели тисячі просвітницьких заходів у всіх регіонах країни — для вчителів, батьків та дітей, які є потенційно жертвами, для потенційних свідків та кривдників. Потрібно розуміти, що у справі булінгу

в школах кривдник найчастіше — дитина. І дуже часто вона, насамперед, може потребувати психологічної допомоги. Можливо, у неї є емоційні розлади, обставини в сім'ї, які змушують її так робити. Буває і таке, що дитина не розуміє, що вчиняє погано, її немає кому зупинити чи пояснити, що це недопустимо й існує відповідальність за скоєні вчинки. Тому ми залучали акторів, співаків, лідерів думок, спортсменів, блогерів. Мене вразила статистика, що жертвами цькування і свідками цього стало приблизно 70% дітей в країні. З них половина, за статистикою, нікому про це не розповідала. Чому? Не мали кому сказати, боялися засудження батьків або, що найгірше, вважали це нормою» [17].

Через низький інтерес засобів масової інформації в Україні до цієї теми, байдужість освітян, замовчування посадовців, боязнь батьків жертви чи агресора відкрито говорити про проблему, яка потребує нагального рішення — наслідків жорстокості уникають, а форму проявів цього явища видозмінюють. Рушієм змін у такому випадку можуть стати журналісти, які готові слухати різні сторони цього конфлікту й розповідати про випадки, які, буває, ведуть й до летальних випадків. Інформаційних та аналітичних матеріалів на цю тему в українському інформаційному просторі є небагато: це короткі новини або тексти на онлайн-платформах, рідше трапляється — обговорення дитячого насильства на радіо чи телебаченні. Проте, уся ця інформація або про статистику, або ж — короткі поради психологів. Відкрито пишуть лише про найрезонансніші випадки, які замовчати точно не вдасться. До прикладу, найперше покарання за законом Бориспільським міським районним судом — батьків малолітньої, за шкільне цькування (адміністративний штраф — 850 гривень). Дівчина опублікувала непристойне фото ровесниці в мережі Instagram. Випадок кваліфікують як кібербулінг. Наступний кейс — слідство щодо згвалтування школяра неповнолітніми хлопцями на Буковині, проте за цим фактом відкрито кримінальне впровадження. Третій випадок — побиття 13-річної школярки в Одесі, яку тягали за волосся й били по голові: процес відзняли на відео та поширили у соцмережі: інцидент кваліфікували як

хуліганство. Цькування у легших проявах навіть не оформлюють у протоколи, адже одна з причин булінгу — систематичність знущань, яку ще потрібно довести, а якщо доказів немає, зобити це — неможливо. Тому, багато випадків різного виду булінгу замовчуються: вони або не доведені, або залишаються «секретом», який батькам складно розповісти суспільству, щоб інші діти не страждали від схожих чи навіть аналогічних ситуацій. А мовчання дітей-жертв — найпоширеніша проблема: дітям соромно признавати, що вони є жертвами агресорів і принижень, тому видається терпіти. Допоки діти не зрозуміють, що про агресію проти них чи систематичні цькування у школі, на гуртках чи поза їхніми межами, потрібно розповідати батькам — булінг буде процвітати у всіх своїх проявах. Так само важливо говорити про булінг стосовно вчителів та дорослих, який поширений в Україні меншою мірою, проте за статистикою — присутній майже у кожній третій школі.

Станом на 23 травня 2019 року (з дати набуття чинності закону про протидію булінгу — 19 січня) суди в Україні розглянули 121 справу про булінг. Про це йдеться на Facebook-сторінці проекту Міністерства юстиції «Я маю право!». Так, з них: у 65 справах було винесено рішення про накладення стягнення:

- у 6 випадках — попередження;
- у 8 випадках — громадські роботи;
- в 1 випадку — зобов'язання публічно вибачитись;
- у 50 випадках — штраф.

На доопрацювання до органів поліції відправили 31 справу. У 16 справах було встановлено відсутність складу правопорушення. У 9 справах суд обмежився усним зауваженням. У 9 справах матеріали були складені за ст. 184 КУпАП: невиконання батьками або особами, що їх замінюють, обов'язків щодо виховання дітей, однак суд встановив, що це ст. 173-4 КУпАП — булінг (цькування) учасника освітнього процесу. У зв'язку з тим, що суд не може змінювати кваліфікацію, справи були закриті. У 6 справах однією зі сторін були вчителі: у 3 справах вони виступали кривдниками, однак одна з них була

закрита (тому що суд встановив відсутність складу правопорушення у діях вчителів), а 2 було відправлено на доопрацювання до органів поліції. У 3 справах вчителів було визнано потерпілими, їх кривдники оштрафовані. Зазначено, що 9 рішень винесено щодо кібербулінгу — булінгу із застосуванням засобів електронних комунікацій. Найчастіше таке цькування ставалося в Instagram, Viber, Telegram[19].

В Україні сьогодні немає конкретного методу боротьби з дитячим цькуванням у різних його проявах, лише — певний «алгоритм дій», якого недостатньо. До прикладу, у західних країнах є така можливість: орієнтуватися на певні методології, що, вочевидь, полегшує роботу адміністрації навчальних закладів та учасників освітнього процесу: вчителів, директорів, батьків, учнів. Одним з найбільш дієвих називають «Метод Фарста», який застосовують у Стокгольмі, Швеція. Основна ціль такого методу — згуртуватися педагогам певного навчального закладу, щоб працювати комплексно з усіма учасниками булінгу, а булерів (агресорів) залучати до боротьби з негативними емоціями та, власне, агресією. В ідеалі ця система працює так: педагоги забирають з уроків хуліганів та з'ясовують причину їхньої агресивної поведінки, потім — залучають їх до різного виду шкільних товариств: таким чином вони реагують на булінг та протидіють йому. Ще один метод роботи з проблематикою булінгу — фінський «Метод KiVa»: він розділений на вікові групи (акцент на роботі з однолітками) і відбувається у 2 етапи: випередженню цькувань — через показову боротьбу з ситуацією, яка вже трапилася та роботою з наслідками дитячої агресії: обговоренні заподіяного та ситуації, яка складається після цього.

А у Сполучених Штатах Америки існує метод-система «Команди зв'язків», до якої залучають відмінників та лідерів освітнього процесу: дітей, які всіляко проявляють лідерські якості і дають їм у «підвладність» дітей молодшого віку. «Команда зв'язків» працює злагоджено й на випередження дитячому насильству: лідери щодня повинні підтримувати зв'язок з дітьми, за яких «відповідають», запитувати їх про ситуації у класі та особисту безпеку і,

що найважливіше, — лідери наголошують на готовності вирішувати проблеми та протидіяти агресії.

2.2 Цикл авторських матеріалів про протидію дитячому насильству

На разі, до авторського циклу увійшло 3 матеріали: перше інтерв'ю — з дитячою психологинею Іриною Вельською, яка розповіла як вона працює з жертвами дитячого насильства і навпаки — дітьми-агресорами та як проявляється дитяче насильство у різному віці; друге інтерв'ю — зі шкільною офіцеркою Юлією Таравською, яка проводить лекції у закладах освіти для ознайомлення дітей з темою булінгу, покарань та протидії, у разі виникнення такої ситуації — переліку дій; третє інтерв'ю — з головою ГО «Батьківська рада Львівщини» — Оленою Пономаревою, яка розповіла про ситуації булінгу, які трапляються у Львівських закладах освіти. Наразі ці люди найбільш дотичні до проблеми дитячого насильства.

Інтерв'ю з психологинею Іриною Вельською «Як би Ви не хотіли, дитина все одно буде схожою на Вас. Тому, виховуйте себе!» опубліковано 13 квітня 2019 року на онлайн-платформі «LB.ua» у рубриці «Суспільство. Життя». Розмова з Іриною відбувалася у 2 етапи: 1 — зустріч-обговорення тематики інтерв'ю; 2 — безпосередня зустріч-розмова. Для спілкування нам потрібно було близько півтори години: ми зустрілися у тихому місці — її кабінеті, психологиня легко йшла на контакт, коли щось було незрозуміло — уточнювала, пояснювала, ділилася власним досвідом роботи. На питання після розмови: «Можливо, хочете щось додати?», вона відповіла, що тема повністю обговорена з психологічної точки зору, що показало рівень моєї підготовки до розмови. Якщо говорити про взаємодію з редакторкою платформи, на якій опублікований матеріал, вона внесла одну правку: попросила мене уточнити у психологині загальний факт: яким чином агресія проявляється в залежності від віку дитини. Вважаю, що таке «зауваження» було доцільним і лише доповнило матеріал. Публікації свого тексту я чекала 3 дні. Важливим для мене був той

факт, що після виходу інтерв'ю психологиня Ірина Вельська перетелефонувала мені і сказала, що тема дитячого цькування сьогодні замовчується і вона вдячна мені, що я — небайдужа до цієї теми. Такі слова були хорошим мотиватором рухатися далі, а Ірина зазначила, що чекає на продовження циклу матеріалів і в майбутньому хотіла б на базі моїх матеріалів розробити метод боротьби з дитячим насильством.

Інтерв'ю з шкільною офіцеркою Юлією Таравською «Хто такі шкільні офіцери і як вони протидіють булінгу у Львові» опубліковане 30 квітня 2019 року на онлайн-платформі «Lviv.com». Розмова з Юлею тривала поспіхом — жінка поспішала у справах і (попереджено героїнею) маючи лише півгодини на розмову я всеодно ризикнула й вирішила проводити її. Я легко перейняла цей «ритм поспіху», замість того, щоб вести себе злагоджено на урівноважено. У зв'язку з цим, у процесі виникло чимало труднощів, яких я, на правду, могла уникнути: місце, де відбувався діалог було неабияк шумним — я ж вирішила не гаяти час на зміну локації — а в результаті отримала проблемний запис, на якому половину розмови перебиває гучна музика.

Можливості зустрітися найближчим часом у нас не було, героїня виїхала закордон. Лише через 2 тижні, після її повернення, я змогла уточнити у жінки усі деталі, які під час розшифрування тексту з запису диктофону я писала «навмання». На щастя, мене врятували нотатки, які я робила під час розмови, вони допомогли мені зорієнтуватися у багатьох проблемних місцях матеріалу. Проте, така ситуація показала мені як і де не потрібно проводити розмову: більше ніякого поспіху, незалежно від героя чи героїні матеріалу та їхніх часових рамок. Я вважала це неприємним нюансом, а вийшла велика проблема, через яку я могла подати інформацію читачеві недостовірно, якби не чекала узгодження тексту з героїнею. Перед публікацією, редакторка не мала до мене ніяких запитань, я запропонувала два варіанти заголовку — один із них вона вибрала. Публікації я чекала тиждень.

Третє інтерв'ю «Булінг, побори, порушення прав — з чим бореться «Батьківська рада Львівщини»?» — з головою ГО «Батьківська рада

Львівщини» Оленою Пономаревою було опубліковане 1 травня 2019 року на онлайн-платформі «Lviv.com». Першочергово, з консультанткою магістерської роботи — Зоєю Красовською ми обговорили, що найкраще — робити інтерв'ю з найдотичнішою людиною до цієї теми: або жертвою чи її батьками, або булером та, відповідно, його батьками. Проте, як я неодноразово наголошувала, люди бояться говорити про дитяче насильство, особливо коли воно стосується їхніх дітей або ж їх самих: так, пошуки героїв тривали близько двох місяців і були марними. Тоді я вирішила поговорити про протидію дитячому насильству з головою ГО «Батьківська рада Львівщини» — Оленою Пономаревою, в Інтернеті було багато розмов про те, що вона часто «врегульовує» такі конфлікти і вона сама це підтвердила під час нашої першої телефонної розмови.

Ця жінка — з проблемних, як на мене, співбесідників: домовлялась з нею про зустріч я два з половиною тижні, а сама розмова була розсіяною, дуже емоційною, адже героїня хотіла розповісти одразу про всі здобутки громадської організації, яку очолює: на 20-тій хвилині розмови мені таки вдалося окреслити конкретну тематику розмови і розставити потрібні акценти.

Тут виникла проблема — боязнь перебити людину чи «збити її з думки», чим образити: але я це переборола і пізніше відчувала себе комфортно у розмові. Олена дійсно добре орієнтується у проблемі дитячого насильства і під час розмови розповіла багато кейсів цькування не лише однолітків, а й вчителів та батьків. Ми говорили близько години, Олена Пономарева була попереджена, що ведеться запис розмови, активно приводила в приклад багато кейсів з різних шкіл, де піднімалося питання булінгу: жодного разу вона не просила мене зупинити запис диктофону чи щось не давати у матеріал, не казала, що ця чи інша історія — не для публікації.

Проте, після того, як матеріал вийшов, вона зателефонувала мені з претензією, що я опублікувала історії, які не мають знати інші, а розповідала вона мені їх просто, «щоб я орієнтувалася у ситуації». У такому випадку я вирішила не відступати й не забирати з тексту найцікавішого: я їй пояснила, що приклади цих ситуацій — потрібні мені в матеріалі і видаляти їх я не буду,

тому під час розмови я їй говорила постійно: «Наведіть, будь ласка, приклад такої ситуації». Вона попросила перефразувати декілька речень, не забираючи кейси і таким чином ми дійшли консенсусу. Редакторка у цьому тексті не змінила нічого. Публікації я чекала 4 дні.

Три інтерв'ю, які наразі увійшли в цикл моїх авторських матеріалів були опубліковані на різних платформах: два на «Lviv.com» і одне на «LB.ua». Я, першочергово, планувала усі тексти публікувати на локальних медіа, зокрема на «Lviv.com» і такий варіант був домовлений з редакторкою ще у березні 2019 року. Проте, інтерв'ю з психологинєю вийшло «не прив'язаним» до Львова і я вирішила віддати його на іншу медіа-платформу, щоб про цю проблему і протидію їй прочитало більше людей.

Я продовжую працювати над циклом інтерв'ю, у перспективі я хочу опублікувати 10 матеріалів, які повністю опишуть ситуацію з усіх дотичних до навчального процесу сторін. Така думка у мене з'явилася після трьох проведених розмов — усі герої розуміють проблему, бачать її, описують, але вирішувати разом не збираються: контакту, очевидно, немає. Зараз я працюю над інтерв'ю з працівницею ювенальної превенції у Львові: перед розмовою, яку я провела ще на початку квітня, я планувала публікувати це інтерв'ю відразу. Проте, представниця ювенальної превенції одного з районів Львова сказала мені, що після підписання закону про протидію дитячого насильства, у Львові адміністративних штрафів ще ніхто не платив і виконання громадських робіт ніхто не отримував – очевидно, протоколів ще не було. Після попередніх розмов мені картинка не склалася і я зв'язалася з київським представником ювенальної превенції, який готовий говорити про кейси, які вирішувалися за законом по всій Україні, після його прийняття. Тому, їхатиму до Києва, щоб поговорити про найрезонансніші приклади дитячого насильства, після прийняття закону про покарання булінгу.

Висновки до розділу

19 січня 2019 року в Україні набув чинності закон про протидію булінгу. Тепер фізичні, психологічні чи економічні види цькування учасниками або ж учасників освітнього процесу будуть каратися адміністративними штрафами або виконанням громадських робіт. Станом на 23 травня 2019 року (з дати набуття чинності закону про протидію булінгу — 19 січня) суди в Україні розглянули 121 справу про булінг. Про це йдеться на Facebook-сторінці проекту Міністерства юстиції «Я маю право!». Проте, така кількість — є лише десятою частиною тих ситуацій, які трапляються у закладах освіти та поза їхніми межами: статистика підтверджує той факт, що люди не готові відкрито говорити про проблему дитячого насильства, яка присутня у кожному навчальному закладі, яка стосується усіх учасників освітнього процесу: як дітей, так і батьків, вчителів, шкільних психологів чи директорів закладів освіти.

Багато випадків різного виду булінгу замовчуються: вони або не доведені, або залишаються «секретом», який батькам складно розповісти суспільству, щоб інші діти не страждали від схожих чи навіть аналогічних ситуацій. А мовчання дітей-жертв — найпоширеніша проблема: дітям соромно признавати, що вони є жертвами агресорів і принижень, тому їм видається терпіти. На жаль, в Україні немає конкретних методів боротьби з булінгом — як до прикладу, у Сполучених Штатах Америки чи у Швеції, де розробили спеціальні методи-системи для вирішення проблеми дитячого насильства, яка сягає неймовірних масштабів. В Україні натомість є затверджений алгоритм дій, якого потрібно дотримуватися учасникам освітнього процесу.

Цикл авторських матеріалів — інтерв'ю про протидію дитячого насильства обумовлений потребою показати думки осіб (окрім дітей, батьків та вчителів), залучених у процес вирішення такої проблеми, допомогти зрозуміти учасникам освітнього процесу наскільки важливо говорити про цькування, адже замовчування справи такого масштабу породжує стабільність, яку спостерігаємо тривалий час. До циклу авторських матеріалів наразі увійшло три інтерв'ю.

ВИСНОВКИ

Щодня ми отримуємо великі потоки інформації, які звикли споживати і піддаватися їхньому впливу на наше світобачення. Багато тем, які були актуальними і є такими сьогодні замовчуються або залишаються поза суспільними обговореннями: люди знецінено відносяться до фактів та ключових негативних моментів, які, по суті, їх турбують, але публічно говорити про них ніхто не готовий. Одною з таких проблем є дитяче насильство у різних його проявах: сучасні діти знають про людську жорстокість більше, ніж десятки років тому знали їхні ровесники.

Причин виникнення дитячих знущань, цькувань та принижень є безліч, проте наслідки таких «розваг» – однозначно відображаються на особистостях, які лише формуються і супроводжуються психосоматичними порушеннями. Медіям властиво привертати увагу до важливих тем, які потребують розголосу та обговорення, мінімізуючи масштаби суспільних проблем. Тому, в рамках магістерського проекту було створено цикл авторських матеріалів – інтерв'ю з

учасниками навчального процесу та дотичними до нього людьми для того, щоб висвітлити проблему дитячого насильства з різних боків цієї проблеми.

Як писала Саллі Адамс, інтерв'ювання — це складний процес, який передбачає різні, проте одночасні моделі мислення з боку інтерв'юера. З часом, вони стають інтуїтивними[26]. Найкращий спосіб журналіста боротися з почуттям власного дискомфорту або нервозності — брати інтерв'ю: часто і в різних контекстах. Сьогодні ми спостерігаємо функціонування жанру інтерв'ю у різних аспектах: як основного методу збору та викладу матеріалу, як вимогу аудиторії отримувати відомості з перших рук, як потребу публічних осіб повсякчас займатися власним позиціонуванням, як наслідок відкритості медійного простору. Жанр інтерв'ю дає змогу інформувати громадськість про вагому подію з перших уст та дізнатися авторитетну думку. Інформаційний факт, подія нерідко потребують тлумачення та роз'яснення, тому в цих випадках, інтерв'ю — ефективна форма переконання. Оцінка і коментар авторитетної особи — невід'ємна частина контенту впливових ЗМІ.

Досвідчені журналісти роблять інтерв'ю легким. Вони швидко потрапляють на хвилю співрозмовника і заохочують його вільно говорити. Вони ставлять запитання, які викликають жваві відповіді, зауважують: слухають, а не лише чують, думають про наступне питання і водночас перевіряють те, що тільки-но почули (проти того, що вони знають). Якщо журналістика — це ремесло, то інтерв'ювання можна назвати мистецтвом: є багато навичок, які потребують досконалості, проте з практикою ці інструменти стають обов'язковими для журналіста.

Найбільш корисною характеристикою для універсального інтерв'юера є особиста симпатія: журналіст повинен бути тією людиною, яка може говорити з будь-ким і зацікавлена, компетентна в усіх темах для розмов; журналіст — повинен бути відкритим для інших, щоб людям-героям хотілося спілкуватися, розповідати не лише найважливіше, а й найсокровенніше. Тому, над комунікативною сферою журналістам потрібно працювати постійно, зокрема — звертатися до праць з психології.

Зважаючи на актуальність питання протидії дитячим цькуванню як у закладах освіти, так і за їхніми межами, залишається важливим висвітлювати цю тему професійно, а не ситуативно, як роблять це сьогодні у нашому суспільстві. Важливо й доцільно говорити про просвітницьку місію — з дітьми. У наш час у школі немає предметів, які соціалізують дітей.

Тема дитячого насильства, зокрема різних видів булінгу, практично не досліджена в Україні, хоча явище — поширене і ніколи не втрачало своєї позиції, пережило не одне покоління і розповсюджене у закладах освіти й сьогодні. З дітьми працюють представники ювенальної превенції, шкільні офіцери поліції та шкільні психологи, менше — батьки та вчителі. Проте, як стверджувала психологиня — Ірина Вельська під час нашої розмови, більшість дітей швидше мовчатимуть про знущання однолітків над ними, аніж зізнаються, що є жертвами. Тому, маючи таку ситуацію, важливо подумати про методики чи навіть цілі проекти, які закликатимуть дітей говорити про насильство, аніж замовчувати його. Те саме стосується й батьків, які не готові розповідати іншим про очевидну проблему: коли їхня дитина стає жертвою булера, або навпаки — батьки агресора, які до останнього не віритимуть, що їхня дитина може образити когось іншого — так само ігноруватимуть жертву (це може бути як дитина, так і вчителька або шкільна психологиня чи батьки) і хід подальших після скоєння насильства дій. Такі «методи протидії» користуються соціальним інтересом поза межами України. До прикладу, «Метод Фарста», який застосовують у Стокгольмі, Швеція.

Основна ціль такого методу — згуртуватися педагогам певного навчального закладу освіти, щоб працювати комплексно з усіма учасниками булінгу, а булерів (агресорів) залучати до боротьби з негативними емоціями та, власне, агресією. В ідеалі ця система працює так: педагоги забирають з уроків хуліганів та з'ясовують причину їхньої агресивної поведінки, потім — залучають їх до різного виду шкільних товариств: таким чином вони реагують на булінг та протидіють йому.

Ще один метод роботи з проблематикою булінгу — фінський «Метод KiVa»: він розділений на вікові групи (акцент на роботі з однолітками) і відбувається у 2 етапи: випередженню цькувань — через показову боротьбу з ситуацією, яка вже трапилася та роботою з наслідками дитячої агресії: обговоренні заподіяного та ситуації, яка складається після цього.

А у Сполучених Штатах Америки існує метод-система «Команди зв'язків», до якої залучають відмінників та лідерів освітнього процесу: дітей, які всіляко проявляють лідерські якості і дають їм у «підвладність» дітей молодшого віку. «Команда зв'язків» працює злагоджено й на випередження дитячому насильству: лідери щодня повинні підтримувати зв'язок з дітьми, за яких «відповідають», запитувати їх про ситуації у класі та особисту безпеку і, що найважливіше, — лідери наголошують на готовності вирішувати проблеми та протидіяти агресії.

В Україні, після прийняття закону про протидію дитячому насильству, ми можемо говорити лише про певний сформований «алгоритм дій» у разі виникнення булінгу і то — систематичного булінгу: тобто притягати до відповідальності булера або його батьків чи опікунів (залежно від віку) будуть лише у тому випадку, коли цькування будуть систематичними і частоту можна буде довести.

Щодо авторської серії інтерв'ю: наразі, три вже опубліковані матеріали: з дитячою психологинею, шкільною офіцеркою, головою ГО «Батьківська рада Львівщини» — це початок великого авторського дослідження, яке в перспективі можна буде назвати наймасштабнішим різнобічним поглядом на проблему дитячого насильства в Україні: планується цикл з 10 матеріалів, у який вийдуть думки та спостереження за проблемою дитячих цькувань щодо однолітків, вчителів, батьків та інших учасників освітнього процесу. Булінг, по суті, — це акт насильства і з ним потрібно боротися, адже проблема вкорінена дуже глибоко і сягає неймовірних масштабів: дитяче насильство трапляється щодня, проте, до прикладу, в Україні від моменту прийняття закону про покарання цькувань розглянуто лише 121 справу — це, очевидно, навіть не сота

частина ситуацій, які замовчуються або не ідентифікуються з певних причин як булінг, приниження, агресія.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аньєс І. Підручник із журналістики / І. Аньєс. – Київ: Києво-Могилянська академія, 2013. – 543 с.
2. Вайшенберг З. Новинна журналістика: навчальний посібник; за загал. ред. В. Ф. Іванова. / З. Вайшенберг. – Київ: Академія української преси, 2004. – 262с.
3. Василенко М. К. Динаміка розвитку інформаційних та аналітичних жанрів в українській пресі : монографія / М. К. Василенко. – Київ: КНУ імені Тараса Шевченка, 2006. – 238 с.
4. Гвоздев Л. З. Техника интервью: учебное пособие / Л. З. Гвоздев. – Москва, 1999. – 335 с.
5. Громика Н. Стало відомо, скільки дітей в Україні страждають від булінгу [Електронний ресурс] / Н. Громика. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://tribuna.sumy.ua/news/stalo-vidomo-skilky-ditej-v-ukrayini-strazhdayut-vid-bulingu/>.

6. Діти в Інтернеті: як навчити безпеці у віртуальному світі [Електронний ресурс] / І.Литовченко, С. Максименко, С. Болтівець, М. Чепан // Видавничий Будинок "Аванпост-Прим". – 2010. – Режим доступу до ресурсу: https://rvo-kolomak.ucoz.ua/Informatizazija/kijiv_star.pdf.
7. Засурский Я. Журналистика: от Гутенберга до Билла Гейтса / Я. Засурский. – Москва, 2003. – 367 с.
8. Здоровега В. Й. Теорія та методика журналістської творчості / В. Й. Здоровега. – Львів: ПАІС, 2004. – 268 с.
9. Ким М. Н. Технология создания журналистского произведения / М. Н. Ким. – Санкт-Петербург: Михайлова В.А., 2001. – 320 с.
10. Кинг Л. Как разговаривать с кем угодно, когда угодно и где угодно / Ларри Кинг., 2011. – 214 с.
11. Кодола Н. В. Интервью: Методика обучения. Практические советы. / Н. В. Кодола. – Москва: Аспект Пресс, 2011. – 190 с.
12. Кузнецов М. Цыкунов. И. Как позволить другим делать по-вашему. Речевые и поведенческие стратегии журналиста / М. Кузнецов, И. Цыкунов. – Москва: ПРИОР, 2000. – 195 с.
13. Лукина М. М. Технология интервью / М. М. Лукина. – Москва: Аспект Пресс, 2003. – 191 с.
14. Миськевич Т. Регулювання проблеми булінгу на законодавчому рівні: перші кроки України та світовий досвід [Електронний ресурс] / Т. Миськевич – Режим доступу до ресурсу: http://www.nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=4110:regulyuvannya-problemi-bulingu-na-zakonodavchomu-rivni-pershi-kroki-ukrajini-ta-svitovij-dosvid&catid=8&Itemid=350).
15. Мохаммад Я. Суди в Україні розглянули 121 справу про булінг [Електронний ресурс] / Я. Мохаммад. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.unn.com.ua/uk/news/1802431-sudi-v-ukrayini-rozglyanuli-121-spravu-pro-buling>.

16. Науменко Є. Коментар на мільйон. Як розговорити співрозмовника [Електронний ресурс] / Євгенія Науменко. – 2017. – Режим доступу до ресурсу: <http://medialab.online/news/komentar-na-mil-jon-yak-rozgovory-ty-spivrozmovny-ka/>.
17. Павленко О. Домашнє насильство та булінг у школі: Що змінилося в Україні за рік [Електронний ресурс] / О. Павленко. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <http://thedevochki.com/2019/06/04/domashnye-nasilstvo-ta-buling-u-shkoli-shho-zminilosya-v-ukrayini-za-rik/>.
18. Павло Шеремет :: Мистецтво інтерв'ю [Електронний ресурс] / Школа Журналістики УКУ. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <http://journalism.ucu.edu.ua/video/4525/>.
19. Печальный факт заключается в том, что даже в 21 веке приходится бороться с использованием пыток: пресс-релиз Международной Амнистии (Индекс МА: POL 30/006/2003 (Public) [Електронний ресурс]. – 2003. – Режим доступу до ресурсу: <https://amnesty.org.ru/node/1089/>.
20. Рубан В. А. Журналістика – важлива галузь громадсько-політичної діяльності: Конспект лекцій. / В. А. Рубан. – Київ, 1969. – 60 с.
21. Скільки дітей страждають від насильства у школах: показова статистика [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://narodna-pravda.ua/2018/08/13/skilki-ditej-strazhdayut-vid-nasilstva-u-shkolah-pokazova-statistika/>.
22. Техніка інтерв'ю – Київ: Інститут масової інформації, фінансоване програмою СОСОР Міністерства закордонних справ Франції, 2003. – 213 с.
23. Технология интервью: правила Саватски [Електронний ресурс]. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.tcb.in.ua/ru/main/news/215>.
24. Ученова В. В. Метод и жанр: диалектика взаимодействия [под ред. В. М. Горохова] / В. В. Ученова. – Москва: Издательство Московского университета, 1982. – 385 с.

25. Чекмишев О. В. Основи професіональної комунікації. Теорія і практика новинної журналістики. / О. В. Чекмишев. – Київ: ВПЦ «Київський університет», 2004. – 129 с.
26. Шестерина А. М. Психологія журналістики / А. М. Шестерина. – Воронеж: Воронежский государственный университет, 2010. – 375 с.
27. Adams S. Interviewing for Journalists. Second edition / Adams. – New York: Routledge, 2009. – 249 с.
28. Clayman S. The News Interview: Journalists and Public Figures on the Air / S. Clayman, J. Heritage. – Los Angeles: Cambridge University Press, 2002. – 375 с.
29. Cyberbullying: Its nature and impact in secondary school pupils / [P. Smith, J. Mahdavi, M. Carvalho, S. Fisher, S. Russell, N. Tippett] // Journal of Child Psychology and Psychiatry. – 2008. – 385 с.
30. Giles C. Talk to me! Top tips for conducting interviews with scientists [Електронний ресурс] / C. Giles. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.theguardian.com/science/2014/apr/03/top-tips-conducting-interviews-scientists-science-writing-prize>.
31. Gubrium J. Handbook of Interview Research. Context & Method / J. Gubrium, J. Holstein. – California: Sage Publications, 2009. – 568 с.
32. Holstein J. Animating Interview Narratives / J. Holstein, J. Gubrium. – Los Angeles: Sage Publications, 2011. – 167 с.
33. Johnson E. L. Sallot. The Gatekeeper Interview Assignment: Teaching Public Relations Students How to Write for the News Media and to Conduct Media Relations Effectively / E. Johnson, L. Sallot. – 2009. – 178 с.
34. Monks C.P. Definitions of bullying: Age differences in understanding of the term, and the role of experience / C.P. Monks, P.K. Smith // British Journal of Developmental Psychology. – 2006. – 821 с.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК А

LB.ua

НОВИНИ ▾

ПУБЛІКАЦІЇ

БЛОГИ

ФОТО/ВІДЕО

[Війна на Донбасі](#)

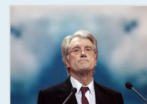
[KishkiNa](#)

[Вибори у Верховну Раду](#)

[Убивство Кирила Тлявова](#)

КС скасував перемоги НАБУ в судах на 5 млрд за позовом заводу Коломойського, - джерело

Генпрокуратура оголосила підозру Ющенку

[Головна](#) – [Суспільство](#) – [Життя](#) – 13 квітня 2019, 09:55

«Як би Ви не хотіли, дитина все одно буде схожою на Вас. Тому, виховуйте себе!» – психологиня Ірина Вельська

Психологиня Ірина Вельська працює з дітьми вже 5 років. Каже, що стати психологом була не дитяча мрія, а підліткова: багато тем, які цікавили у підлітковому віці, не піддавались логічним поясненням. Відповіді на ці запитання вона почала знаходити пізніше – коли закінчила університет і почала працювати за фахом. Зараз Ірина Вельська працює дитячим психологом у закладі дошкільної освіти і вважає, що саме звідти діти виходять тими, ким їх

«Як би Ви не хотіли, дитина все одно буде схожою на Вас. Тому, виховуйте себе!» — психологиня Ірина Вельська.

Психологиня Ірина Вельська працює з дітьми вже 5 років. Жінка каже, стати психологом — була недитяча мрія, а підліткова: багато тем, які цікавили психологиню саме у підлітковому віці не піддавались логічним поясненням. Відповіді на ці запитання вона почала знаходити пізніше — після того, як закінчила університет і почала працювати за фахом. Зараз Ірина Вельська працює дитячим психологом у закладі дошкільної освіти і вважає, що саме звідти діти виходять тими, ким їх будуть бачити в університетах. Працю психологів у дитячих установах жінка називає — неоціненою, а тему агресії та насильства серед дітей та підлітків — однією із найактуальніших у дитячій психології. Вона розповіла про свою роботу з дітьми-жертвами, дітьми-агресорами та пояснила чому та коли дітям потрібно відвідувати психологів.

Агресія — один зі шляхів пристосування людини до важких життєвих обставин та подій. Етнолог Конрад Лоренс після довготривалого вивчення поведінки тварин розвинув теорію, що агресія — це успадкована спонтанна готовність боротися за існування або захоплювати і захищати власність. Ірина Вельська розповіла, що перші ознаки агресивності з'являються у 2-3 роки, спричиняється в основному порушенням зв'язком («Дитина-Батьки»): тенденції розвитку позитивності самооцінки і «Я-концепції» не знаходять підтримки в оцінках батьків або дитина не відчуває підтримки та опіки — то в майбутньому з'являється девіантна поведінка. За словами психологині, агресивні тенденції найрізкіше виявляються у підлітковому віці, коли відбувається перехід від дитинства до дорослості, як до нового етапу розвитку особистості. Саме у цьому віці часто виникають поведінкові проблеми, що вимагають не поверхневого опису, а поглибленого розуміння причин даної поведінки і можливостей її корекції. Також Іра Вельська зазначає, що статеве дозрівання підсилює прояви агресії: у підлітків посилюється негативізм, демонстративна поведінка стосовно дорослих, частішають випадки проявів жорстокості.

«Зараз я працюю з дитиною-агресором та її батьками. Батьки багато часу приділяють роботі, дитина залишається з бабусею. З одного боку хлопця виховують строго, а з іншого — задовільняють усі матеріальні

забаганки. У дитини конфлікт — і що далі? А далі формується підліток, який виховувався в матеріальному достатку, але в духовній бідності і ця дитина зневажає всіх, хто нижчий за матеріальним статусом, знущується з них - принижує словесно(поки що). Батьки – не авторитет взагалі. Проблема, на думку підлітка, у тому, що коли він хотів бути з мамою й татом, його залишали на бабу, він не мав материнської ласки, тепла, вся мамина опіка була у новій машинці, солодоцях, а тепер він навчився жити без них. Його ніхто не навчив проговорювати свої переживання, ніхто не слухав його претензій, не реагували на його прохання — він виріс і тепер шукає слабшого, щоб відплатити батькам за їх не увагу і нерозуміння» — розповідає Ірина Вельська.

Як може проявлятися дитяче насильство?

Вчинення жорстоких дій однієї дитини над іншою виявляється або емоційно, або фізично. Найпоширеніше — фізичне дитяче насильство, адже дітки словами не можуть сказати про свої почуття. Вони дуже часто самі їх не розуміють: їм простіше — «показати».

Чому найчастіше дитина стає агресором?

Є такий вислів: «Діти — дзеркало сім'ї» і я з ним погоджуюсь на 80%, адже до 6 років дитина повністю повторює й наслідує вчинки та дії батьків, оскільки є поняття прив'язаності спочатку до матері: до 3-ох років, а потім, до 6 років — вже до обох батьків і родичів. Решта 20% — це вплив соціуму, тобто середовище, в якому перебуває дитина, і, якщо це, до прикладу, дитячий садок — дуже часто я спостерігаю прояви фізичного насильства, як засіб досягнення бажаного або ж захист «своєї» території.

Що робити, якщо Ваша дитина – агресор? Як допомогти дитині позбутися агресії?

Перш за все, потрібно дослідити причину агресивної поведінки, потім — скласти детальний план з вирішенням: чи це агресія в сім'ї, чи дитина сама по собі агресивна, чи це автоагресія, чи агресія, як захист. Обов'язково повинні бути вечірні (заспокійливі) ритуали й у дитини має бути чіткий режим дня. Ні в якому разі — не забороняти дитині виявляти свої почуття, навіть якщо вони негативні. Навпаки — потрібно пояснити, що агресія — це частинка кожної

людини, просто дорослі навчилися її контролювати, а дітям так не вдається. Дитину потрібно «переключати».

Тобто—«переключати»?

Переносити агресію на природу чи якийсь неживий предмет. Мається на увазі, вивільняти злість: можна взяти іграшку, яку дитина не любить і навчити зносити злість на неї чи рвати папір на якомога менші шматочки, про природу — віддавати зло траві: лежати на ній, але це потрібно робити усвідомлено, тому таке практикують психологи зі старшими дітками. Якщо ж після всіх заходів дитина і далі агресує — це дзвіночок звернутись до психіатра для подальшого обстеження. Взагалі, зі свого досвіду скажу: дитина, яка виявляє агресію, після ряду заходів зі сторони батьків, вчителів, психолога — навчиться контролювати або переносити агресію не на людей. З нею просто потрібно працювати, а не надіятися, що дитині та агресія перейде.

А якщо дитина агресивна лише за певних обставин: хоче виділитися чи показатися крутою перед іншими?

Першочергово — розмова з батьками про те, чи бачать вони відображення СВОЄЇ поведінки в діях СВОЄЇ дитини. Якщо так — потрібно працювати, перш за все, з ними. Якщо ж дитина хоче здаватись крутішою, потрібно попрацювати з самооцінкою — у більшості таких випадків вона занижена: від того і йде агресія на інших.

Чим можна зайняти дитину, яка схильна до агресії?

Я не втомлююсь повторювати батькам, щоб вони уважно слідкували за тим, що діти дивляться по телевізору, бо 70% агресивних проявів — звідти. Мультфільми — не заборонені, але жахіття з квадратними очима, яскраві та блимаючі предмети, зброя — це все стимулює нервову систему, а в агресивних дітей вона і так працює в посиленому режимі. Для таких дітей важливі «легкі мультики», заспокійлива музика(особливо на ніч), казкотерапія(з припрацюванням проблеми), тепла ванна з ефірними маслами, легке погладжування — це всі діти люблять і чудово заспокоюються . А ще, потрібно знайти правильний вихід негативу, чудова альтернатива — спортивна секція (бойові мистецтва).

А що робити, якщо Ваша дитина — жертва?

Знову ж таки, проблема з самооцінкою або ж з втратою власних кордонів: кожна людина народжується з ними і протягом життя вони або розширюються, або звужуються. Якщо ж з дитинства малечу обділяють, принижують, не дозволяють самостійно приймати рішення — знайдеться той, хто візьме ініціативу в свої руки.

Які діти найчастіше є жертвами булінгу? Чому вони терплять знущання інших?

Найчастіше — це замкнуті, інтровертовані діти, із заниженою самооцінкою. Терплять, тому що не вміють чинити опір, не знають як це — сказати «НІ».

Які наслідки цієї боязні сказати «НІ»?

Наслідки можуть бути різними: навіть до суїцидальних спроб. Якщо ж працювати з дитиною, намагатися їй допомогти — її «прорве» і вона, все ж таки, чинитиме опір насильству.

Як правильно допомогти такій дитині пережити травму приниження?

Дати можливість дитині прогорювати проблему, ні в якому разі — не обезцінювати значущість травми, тобто не говорити: «Та з ким не бувало..» або «Це — не найстрашніше...». Наша психіка — надзвичайно розумна і сама справляється з травмами, адже травми — це невід’ємна частина самого життя і вони супроводжують нас від народження, з першого подиху — і до смерті, останнього видиху.

Як зрозуміти чи дитину дійсно ображають, чи вона просто звертає на себе увагу і сама робиться жертвою в очах інших?

Позиція жертви — дуже зручна: тебе жаліють, на твої промахи закривають очі, тобі допомагають. Дуже часто діти маніпулюють. Та дитина, яка дійсно — жертва, буде соромитись цього, приховувати знущання, закриватися у собі. Якщо це показово, типу: «Подивіться яка я ображена!» — брехня.

А як виявити булінг у школі чи за її межами? Як визначити — хто з дітей правий у ситуації?

До мене дуже рідко батьки звертаються з проханням допомогти дитині-жертві: часто вони й не знають про те, що їхню дитину цькують, аж доки не з'являться тривожні сигнали. По дітях, особливо старших, видно коли щось так — батькам потрібно пристально стежити за настроєм своєї дитини, за її успішністю в школі та на гуртках, за стосунками: тут про наявність чи відсутність друзів в школі, обов'язково стежити за сторінками у соцмережах, адже саме там діти часто викладають і розповідають те, про що з батьками не поговорять. Ну а визначити хто правий може бесіда й тести, які допоможе провести психолог.

Що робити, якщо батькам байдуже на агресію своїх дітей і вони не зважають на те, що їхні діти ображають інших?

Таких батьків, однозначно, потрібно притягувати до відповідальності.

А як потрібно карати неповнолітніх за знущання над іншими? Чи правильно — залякувати кривдників?

Залякування нічого не дасть — хіба, ще більше спровокує насилля. Карати кривдника потрібно, але після того як дитині дали шанс обдумати поведінку (попрацювати з психологом), а вона продовжила знущання над іншими. Розумієте, люди(діти), які отримують насолоду від горя і сліз інших — це діти, які не мали вдосталь любові і підтримки у своїй сім'ї, отже вони потребують допомоги не менше, ніж жертви. В таких випадках працювати повинні психологи, рідше — психіатри.

Коли потрібно залучати поліцію?

В тих випадках, коли насильницькі дії повторюються неодноразово і після проведеної роботи-бесіди з батьками кривдника і самим кривдником — немає змін. Тут потрібно вже притягувати до відповідальності за вчинки.

Хто несе відповідальність за цькування? Батьки? Дитина? У школі — вчителі?

За свою дитину і її вчинки до повноліття несуть відповідальність — батьки.

А якщо вчитель – носій цькування над дитиною (до прикладу, з меншим фінансовим забезпеченням чи соціальним статусом)?

Частіше, для кривдника важливо відчувати підтримку з боку інших, деколи такою підтримкою можуть стати і вчителі: своїми вчинками вони нашоувують на думку, що з цієї дитини «можна» знущатись, принижувати. Такий вчитель, скоріш за все, мав травму і не прийняв її або дитина нагадує йому іншу дитину, до якої непрязнь — несвідомо, або ж банально — батьки не вгодили. Такий вчитель не має працювати з дітками, але потрібно довести його профнепригодність: до прикладу, робота з психологом чітко покаже звідки та агресія і на якій підставі.

Якщо дитина цькує вчителя чи когось старшого? Що робити?

Якщо таке відбувається — значить втрачена межа, для дитини немає авторитетів. Я б радила таким батькам змінити тактику виховання, скоріш за все, саме таке відношення дитина бачить вдома, до прикладу: мама завжди засуджує батька чи батько гнобить брата, принижує когось з членів сім'ї. Відповідно, до вчителя таке відношення буде наслідницьким: дитина почула як директор незадоволено прирікає вчителів — і буде робити те саме.

Я — свідок булінгу, як мені бути? І що робити, якщо моя близька подруга цькує інших?

Якщо ти — свідок, спробувати знайти підтримку у дорослих, попередити кривдника про відповідальність, яка йому загрожує, в крайньому випадку — викликати поліцію. Якщо ж таке відбувається, що твоя подруга — агресор, ти жертва (емоційного насильства) і чітко усвідомлюєш, що не хочеш цього робити, але подруга тебе постійно примушує, чому ти не можеш протистояти — одразу потрібна розмова з батьками, або, знову ж таки, — похід до шкільного психолога. Якщо ти усвідомлюєш, що дії подруги погані — половина проблеми для тебе вирішена.

Що робити якщо булінгом займається група осіб проти однієї дитини?

В такому випадку, для початку потрібно визначити ватажка цієї групи: 100% — якщо «знешкодити» його, всі інші покинуть цю справу. Особливо, якщо побачать як за це можуть добряче покарати.

Якою, на Вашу думку, є ідеальна схема-протидія булінгу, до прикладу, у школах?

Викладачі — однаково відносяться до всіх дітей, незалежно від їхнього матеріального становища та соціального статусу; важливим є вміння вчителя — знайти підхід до кожного, в залежності від типу темпераменту дитини (на те, з чим справиться холерик за 10 хвилин, флегматику знадобиться — 30 хвилин). Шкільні психологи повинні вчасно виявляти схильність дітей до агресії, щоб не дати розвинути конфлікту. Мова йде про проведення психолонічних тестів й, безпосередньо, активність до розмов з дітками. І, звісно, батьки. Вони повинні вчити своїх дітей давати відпір, якщо дитина занадто спокійна й флегматична, або — вчити контролювати свою злість, якщо дитина-агресор.

З Вашого власного досвіду роботи з дитиною-агресором та дитиною-жертвою: які висновки — найголовніші?

Мені складніше працювати з жертвою — важко зрозуміти чому дитина терпить таке відношення, складно змінити її мислення і навчити сприйняття самої себе. З агресором — легше (зазвичай, не клінічні випадки): допомагає бесіда, релаксивні вправи і кілька занять. Якщо говорити про наслідки, дитина, яка терпить знущання, може повністю закритися від оточуючих, від рідних, в неї можуть з'являтися суїцидальні думки, як я вже казала. В іншому ж випадку — вона може настільки накопичити свою образу і злість, що почне так само знущатися над кимось слабшим. Агресор — буде продовжувати знущатися до того часу, доки не понесе покарання за свої вчинки і доки його будуть підтримувати або поки йому не дадуть гідний відпір (хоча, в цьому випадку — він може знайти нову «жертву»). В обох випадках, батьки повинні бути уважними, особливо, якщо побачили навіть незначні зміни в поведінці дитини. Якщо не знають, що робити — звертайся до психологів, вони допоможуть. І я не втомлююся пояснювати батькам: той, ким стає людина у старшому віці — бере свій початок з дитинства, тому за дітьми постійно потрібно стежити. Ще не менш важливий фактор у формуванні дитячої поведінки — поведінка батьків: як би ви не хотіли, дитина все одно буде схожою на вас. Тому, виховуйте себе!

Ви постійно наголошуєте на розмові з спеціалістом. Як часто дітям потрібно відвідувати психолога — для профілактики?

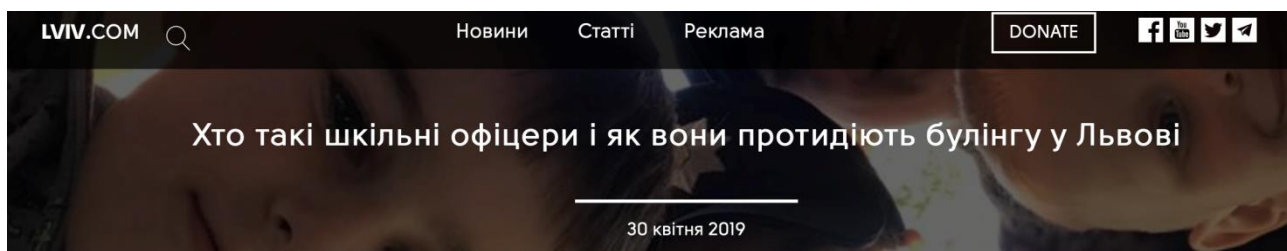
Похід доречний перед кризовими періодами у дітей: це 3 роки, 6-7, 10-11, 14-15 і вже 18. Дуже часто є такі проблеми, які дітки не можуть пояснити, а батьки — зрозуміти, тому психолог — це той посередник, який допомагає дітям висловитися, а батькам — їх зрозуміти. Якщо ж немає очевидної потреби — дитині похід до психолога «для профілактики» не потрібен.

Як Ви будете діалог з дитиною, яка замикається у собі і не йде Вам на зустріч?

Пробую ще раз і ще раз, застосовую різні методи діалогу, шукаю особисті підходи, в крайніх випадках — застосовую хитрість. До прикладу, робота з метапрограмами: я починаю говорити з дитиною її мовою, акцентую увагу лише на тих деталях, які важливі для неї: на конкретній людині, на середовищі, на часових проміжках. Я просто звертаю увагу на тип мислення дитини і починаю мислити ідентично.

Що робити якщо дитина навідріз відмовляється йти до психолога?

Влаштувати неофіційну зустріч. Батьки домовляються з психологом про розмову у неформальному середовищі, щоб дитина не знала, що це — психолог. А спеціаліст спочатку спотерігає за дитиною, з часом вибудовує діалог, далі — довіру. До прикладу, щоб мені довірився хлопчик, про якого я розповідала на початку, я була в нього вдома як подруга мами, шукала точки дотику(схожості), щоб його зацікавити та спільні інтереси.

Natalka Kukhta

Юлія Таравська — інспекторка відділу зв'язків з громадськістю, працівниця Управління патрульної поліції у Львівській області. Після піврічної служби, Юля пройшла тренінг і стала шкільною офіцеркою. Зараз жінка працює у відділі зв'язків з громадськістю і проводить заняття з дітьми.

Давай дружити

Хто такі шкільні офіцери і як вони протидіють булінгу у Львові

Юлія Таравська — інспекторка відділу зв'язків з громадськістю, працівниця Управління патрульної поліції у Львівській області. Після піврічної служби, Юля пройшла тренінг і стала шкільною офіцеркою. Зараз жінка працює у відділі зв'язків з громадськістю і проводить заняття з дітьми.

Хто такий — «шкільний офіцер поліції»?

Це модель працівника. Українські спеціалісти разом із канадськими колегами розробили методичні рекомендації щодо проведення профілактичних занять з учнями 1-11 класів. В подальшому її ухвалило Міністерство освіти і науки України для використання у загальноосвітніх навчальних закладах.

Що роблять «шкільні офіцери поліції»?

В межах чинного законодавства ми проводимо лекції та тренінги у школах та садочках, інших навчальних закладах — куди запрошують. Також, ми відвідуємо Львівські університети, проте вже обговорюємо серйознішу тематику та роповідаємо про напрямок «Communitypolicing» та його впровадження.

Скільки часу діє програма «шкільного офіцера» і скільки є шкільних офіцерів у Львові?

Програма діє у Львові майже три роки. На Львівську область є шестеро шкільних офіцерів від Управління патрульної поліції.

Чи є у вас «гід» для проведення таких лекцій?

В нас є «Посібник шкільного офіцера», у ньому вказаний перелік тем: починаючи від правил дорожнього руху для найменших — до відповідальності неповнолітніх за правопорушення. Ми роз'яснюємо як уникати конфліктів та вирішувати їх, наголошуємо на правилах безпеки дорожнього руху, пояснюємо як безпечно поводити себе в Інтернеті, дуже часто говоримо про булінг у дитячому середовищі та відповідальність за дане правопорушення.

Як часто буваєте у школах?

У нас є план відділу, де я працюю інспекторкою. Ми, разом із громадою, створюємо проекти та реалізуємо їх, адже безпека міста — залежить не лише від поліцейських, а й від громади, яка в ньому проживає.

Як вибираєте у яку школу прийти?

Ми працюємо з адміністраціями навчальних закладів, вони самі нас запрошують прийти й попрацювати з дітками: це може бути профілактична бесіда з кимось з учнів або ж з усім класом. Якщо є проблема — нам просто дзвонять, пояснюють ситуацію.

Який ваш напрямок?

Протидія домашньому насильству. З прийняттям нового закону про відповідальність за вчинення булінгу, цей напрямок ще стрімкіше почав розвиватися, адже часто діти, які є свідками домашнього насильства, можуть бути ймовірними жертвами або кривдниками.

Яка у вас методика роботи з дітьми?

Ми проводимо зустрічі у формі діалогу. Ми не начитуємо сухі лекції, а просто спілкуємося — нам важливо почути що діти нам хочуть розказати й чим хочуть поділитися. В залежності від їхніх проблем й запитань, ми формуємо нашу лекцію. Ми не можемо просто прочитати і піти, наша ціль — допомогти: коли діти бачать, що нам не байдуже, вони дійсно нам відкриваються. Для тих дітей, з якими ми працюємо, поліцейський — це друг й наставник, до якого можна звернутися по допомогу та пораду.

Звертаються? Часто?

Так, звісно. Буквально сьогодні я провела два заняття нат ему безпеки дорожнього руху, після них один хлопчик з 6 класу підійшов до мене і каже: «А що робити, якщо в класі є булінг»? Я відвела його в сторону, щоб детальніше поговорити про ситуацію, яка його бентежить і щоб йому було комфортно. Я йому пояснила, що потрібно одразу реагувати на цькування, неважливо — ти жертва чи твій однокласник. Одразу домовилася з психологом тієї школи, що у класі, де вчиться цей хлопчик, я проведу заняття й розповім про цькування й відповідальність за знуцання над іншими. Важливо, що цей хлопчик підійшов: він знає, що таке булінг і які можуть бути наслідки — найімовірніше, він і є жертвою, але його бажання викорінити це й признатися, що така проблема є — велике досягнення.

Працюєте в парі?

Дуже по-різному. У кожного офіцера — велике навантаження по роботі, ми розподілені по районах, у кожному — близько 20-ти шкіл. Вдвох важко їздити. Зараз у нас багато відряджень по протидії домашнього насильства. Ми їздимо з тренінгами в райони. Буває так, що я працюю у школах у відведеному мені районі, потім — у районі колеги, який у відрядженні. Буває й таке, що двоє

шкільних офіцерів проводять тренінг: це зручніше, але мені й самій досить комфортно працювати.

Скільки занять у день проводите?

Потрібно мати великий запас енергії, цілий день працювати, на правду, нереально. Максимум — 3 заняття в день, зазвичай це 1-2 заняття в різних школах. У школах ми з'являємось періодично, але також усе залежить від адміністрації навчального закладу: хто зацікавлений — кличуть часто, хто ні — кажуть, обходяться без шкільних офіцерів. До прикладу, є школи, в яких я проводжу 5 занять на рік, а є й такі, де буваю двічі-тричі на місяць.

Якщо говорити загально — підлітків вчать законів у школах. Яка Ваша мета роботи?

З 9 класу діти вчать «Правознавство». Так, вони ознайомлюються з законами й відповідальністю за порушення закону, а ми вже проводимо профілактику й інформуємо їх про те, що буде, якщо закон порушити і що взагалі означає — порушити закон; усе пов'язуємо з правами дітей та обов'язками батьків.

Як приклад?

Діти не мають обов'язків, вони мають права. До прикладу, право на освіту. Якщо один учень буде порушувати дисципліну в школі — він буде порушувати права своїх однокласників: це ж саме право на освіту, відповідно — порушує закон. Ми це все взаємопов'язуємо, щоб дитина могла зрозуміти, що кожна дія має свій наслідок. В тому числі і добра справа — хороша чеснота.

Як вибудовуєте довіру з дітьми?

На рівні енергетики. Я сама — мама і всіляко намагаюсь робити усе, щоб дитина мені довіряла. В школах я завжди говорю дітям, що немає дурних запитань і, так само, дурних відповідей. Краще запитати, те що цікавить, щоб мати пояснення, мати обґрунтовану відповідь. Я завжди говорю, що для мене — немає поганих дітей, є погані вчинки і чим вони спровоковані — вже зовсім інша справа. У мене немає чіткого плану як вибудовувати довіру. Все відбувається само собою. Діти відчувають, що я до них з добрими намірами — підходять, розказують, довіряють і це у моїй роботі, на правду — найголовніше.

Чим зазвичай, на Вашу думку, спровоковані погані вчинки дитини?

Це може бути погана компанія, може бути недопрацювання шкільних вчителів та психологів, дуже часто — батьки — джерело поганих вчинків.

Які найдієвіші методи, на Вашу думку, роботи з дитиною-агресором?

Дитина-агресор такою не народилась, причина таких негативних діянь може бути і вдома, і в школі і в оточенні на вулиці, ну і, звісно, — в особливості характеру. З'ясувавши причину, тільки тоді можливо підібрати методи роботи. І робота має бути комплексна: підтримка фахових спеціалістів, вчителя і обов'язково батьків.

А у роботі з дитиною-жертвою?

Коли дитина може розповісти про те, що вона, ймовірно, жертва булінгу — це вже велика перемога. Підвищення самооцінки, допомога психолога, підтримка друзів та батьків, та ще багато методів, які, знову ж таки, в кожній індивідуальній ситуації є різними.

Звідки берете інформацію про роботу з дітьми? Чи все — навика й практика?

Я читаю літературу і дивлюся всілякі вебінари. Але, чесно вам скажу, я — практик і без задіяння прочитаного сенсу від нього не буде. В моєму випадку, лише прийшовши до дитини і розпочавши діалог я можу навчитися по-новому вибудовувати наші зв'язки й довіру.

Чи були у Вашій практиці якісь резонансні ситуації?

На щастя, ні. Думаю, ми надивимося по телевізору цих історій і одразу приступаємо до боротьби з наслідками.

З якими, до прикладу?

Коли дитина йде з дому і опиняється в розшуку. Три рази на тиждень якась дитина у Львові пропадає. Причиною часто є знущання однолітків — насильство емоційне чи фізичне, булінг в школі, цькування вдома. Якщо дитину не чує друг чи мама з татом або не чує вчитель — дитина може знайти вихід саме у втечі з дому.

Чи є на Ваших заняттях вчителі?

Дуже рідко, немає потреби контролю, діти відчувають більшу волю і стають активнішими та відвертішими. Звісно, є такі учні, яких я змушена розсадити або приділити їм більше уваги: буває таке, що вони того хочуть і не знають як ту увагу на себе перейняти — я одразу це бачу і задовільняю їхню потребу.

Тоді працюю з цими дітками, щоб вони відчули, що себе проявили. Це психологічні тонкощі й навички, які є у тих, хто часто працює з дітьми.

Чи ініціюють Вас вчителі розповідати саме про дитяче насильство?

Так, особливо з прийняттям закону про відповідальність за вчинення булінгу. Дуже добре, що вчителі тепер також несуть за нього відповідальність. Булінг був завжди, просто йому не приділялося достатньо уваги. Раніше було поняття — «виживає сильніший». Якщо ти «біла ворона» — нікому нецікаво чому і за яких обставин ти нею стала.

Ви ходили в школі до психолога?

Ні. І тепер на кожному своєму занятті закликаю дітей ходити до шкільних психологів й вирішувати з ними проблеми, пояснюю їм, що це не лікар, який лікує хвороби психіки, людина, яка добре розуміється на людських взаєминах і вона може сісти й вислухати та допомогти. Я говорю дітям, що це хороша перевірена європейська практика.

Ви співпрацюєте напряму з шкільними психологами?

Дуже по-різному складається картина. Є школи, в яких я навіть не знаю хто обіймає посаду шкільного психолога, а є й навпаки — коли спеціалісти самі телефонують, радяться, розповідають і радять нам на чому ставити акценти, на кого звернути увагу.

Спілкуєтесь з дітьми поза лекціями?

Якщо ми проводимо бесіду з окремими дітьми — ми здійснюємо її у присутності шкільного психолога, соціального працівника або класного керівника — згідно чинного законодавства. Самим нам не бажано проводити такі розмови. Але так, ми спілкуємося й з дітьми поза лекціями, до прикладу — коли вони бігають на переві.

Часто діти маніпулюють?

Усі ситуації, які стосуються дітей, потрібно детально вивчати, щоб не піддатися дитячій маніпуляції. Якщо в мене трапляються сумнівні ситуації, я час від часу спілкуюся з класним керівником і питаю про ту чи іншу дитину, її стан й зміни у поведінці.

Як зацікавлюєте гіперактивних та агресивних дітей до діалогу?

Безперечно, у школах є діти, які люблять хуліганити, ображати інших і ми якомога довше намагаємося відтягнути процес складання адмінматеріалів на

батьків цих дітей: спочатку радимо діткам літературу, фільми, ігри, даємо різні завдання.

Які, до прикладу?

От я кажу до одного хлопчика: «Прочитай книгу «Пригоди Тома Соєра», наступного разу прийду — перекажеш». Раджу те, що, думаю, їм сподобається, що буде корисне. От кажу, що прийду через місяць, а дитину прошу до того часу намалювати мені схему дороги, якою вона повертається додому зі школи. І дитина малює. Так вибудовується з часом діалог.

Кажете, відтягуєте з складанням адмінматеріалів на батьків. Чи зв'язуєтеся Ви з ними взагалі?

Ні. Це ділянка роботи ювенальної первенції. Все, що стосується проведення розмов з батьками, складання протоколу, зауважень — цим займаються працівники цього сектору. Прямий контакт з батьками у нас є тоді, коли вони самі запрошують нас на батьківські збори.

Ви часто ходите на такі збори?

Була на внутрішніх зборах в декількох класах і була на загальношкільних — Ви уявіть, яка це кількість батьків. Зазвичай, вони уважно слухають те, що ми до них доносимо. Є й такі батьки, які не оцінюють нашу роботу, їм не подобається те, що ми робимо. Чому? Батьки розуміють, що ми — праві, але не хочуть чомусь з цим показово погоджуватися. Я пояснюю їм, що в школах ми говоримо з дітками на завжди актуальні теми: важливі для учнів як 1 класу — так і старшої школи.

Як пояснюєте? Наведіть приклад.

Пояснюю на пальцях, кажу: Ви ж як переходите дорогу з дитиною на червоне світло світлофора, розумете, що дитина з Вами і Ви все контролюєте — це сьогодні так. А завтра Ви будете сидіти в офісі, а дитина сама йтиме додому зі школи — вона теж перейде дорогу на червоне, бо чому ж мамі можна, а їй самостійно — ні. Батьки бачать в словах правоту, але обурюються, що ми не звертаємо увагу на дітей, які курять за школою, мовляв це — важливіше. Чесно, якби я могла — розірвалась би, але я не можу!

Батьки звертаються, щоб Ви залякали агресивну дитину?

Я найбільше не люблю, коли просять зробити таке. Уникаю таких моментів, бо дитину залякувати не треба — їй треба все пояснити, поговорити з нею нормально. В мене були такі випадки, коли просили налякати дитину, мовляв:

«Не веди себе так! Тебе зараз забере поліція!». Але ми дітей не лякаємо! Ми є органом виконавчої влади: є закон — ми його виконуємо. Це дітям і пояснюємо. Якщо залякувати, то дитина в потрібній кризовій ситуації буде боятись звернутись по допомогу до працівника поліції.

А як вдається спокійно пояснити дитині, що вона робить неправильно, не залякуючи її?

Якщо дитина порушить закон — ми їй роказуємо, без перебільшень, що є відповідальність за кожен вчинок. Як для них самих, так і для їхніх батьків: наводимо багато прикладів зі служби, а діти з великим інтересом слухають про наш практичний досвід. Про те, що після навчання отримують характеристики, захочуть подорожувати за межами нашої держави, отримати посвідчення водія і так далі, але якщо чинити неправомірні дії — їх можливості будуть обмежені. До прикладу, розказуємо, що на Левандівській вулиці є притулок, частина дітей туди потрапляє через девіантну поведінку та інтерес до забороненого. А я дійсно маю що розказати — приходжу туди кожного четверга. І кожна дитина насправді не хоче там бути, а хоче бути поруч з сім'єю, рідними.

А в притулки Ви приходите з якою метою?

Управління патрульної поліції у Львівській області взяти притулок під патронат (неформально) і, звісно, теж приходжу як шкільна офіцерка. Проводимо багато спільних заходів з дітьми. Але в пріоритеті у нас не стільки заняття, які ми проводимо, скільки погратися й просто побути біля них. В серпні возили дітей з притулку в супроводі, в ведмежий притулок «Домажир». Вони пофотографувались, поїли, розслабилися. І разом з ними — ми. Ми хотіли показати їм інакшу сторону дозвілля. Також, в березні провели разом з дітьми акцію «Збережемо первоцвіти» в заповіднику «Розточчя», пили чай з канапками грали в ігри.

Яку емоцію викликає ваша присутність у дітей?

Якщо я зайшла в клас і я серйозна — вони намагаються вхопити мою емоцію, тримати дисципліну. Коли працюю з маленькими — кажу, хочу чути як у приміщенні літає муха. Все залежить від вікової категорії. А коли вже старші бачать поліцейського — мені, до речі, подобається їхня реакція: вони намагаються правильно говорити, вибудовувати складні речення.

Яка різниця між Вашою роботою у приватних закладах і державних?

З одного боку, діти в приватних школах більш освічені — батьки багато вкладують в них. Але є й негативний момент — діти в приватних школах занадто самовпевнені, поведінка буває зухвалішою, аніж у діток, що вчаться в простих загальноосвітніх школах.

А булінг?

В приватних школах цькувань менше, там кожна дитина знає собі ціну, вони психологічно стійкіші.

Як, на Вашу думку, можна попередити цькування у різних його проявах між дітьми?

Однозначно виховання батьків та вчителів, створення безпечного рівного середовища для дітей, первенція — з боку правоохоронних органів.

Часто пропоную дітям задуматись: чи в момент їх народження вони обирали собі зовнішність, батьків, фінансове благополуччя, чи, що гірше, вади або проблеми зі здоров'ям? Після невеликої паузи вони, звісно, відповідають «НІ». То чи можемо ми цькувати чи знущатись з дитини, яка якимось чином від нас відрізняється? Чи є в нас таке право? Чи це — справедливо? І чи хотіли б ви опинитись на її місці? І що не чинити булінг, а лише спостерігати — рівноцінно його вчиняти, бути учасником. І ще, я завжди наголошую, що жарт — це коли смішно всім, а не лише тому, хто жартує. На даний момент, з 19.01.2019, ще й відповідальність за такі неправомірні дії. Я намагаюся пояснити: якби це було неважливим і не мало таких серйозних наслідків, то окремої статті не з'явилося в Кодексі про адміністративні порушення.

Є такі випадки, коли вражає комунікація між дітьми?

Я працюю в одній інклюзивній школі, там майже у кожному класі є дитина з особливими потребами. Такі діти, потенційно, стають жертвами. У цій школі такого немає. У мене був такий випадок: я задала класу питання, а руку підняв один учень і ще дівчинка з синдромом Дауна — хлопчик одразу сказав, щоб вона відповідала і хоч вона складно говорить та читає — усі її уважно слухали, помагали й підказували. Я захоплююся такими дітьми.

Чим вам подобається Ваша робота?

Я працюю на первенцію, на попередження правопорушень. І я вважаю, що це — дуже потрібно. Хтось з «виховної системи» може пропустити якийсь нюанс, а наша робота — шкільних офіцерів — хороше підсилення. Я завжди дякую вчителів і дітям за урок та за активність, чим показую, що для мене це дуже важливо.

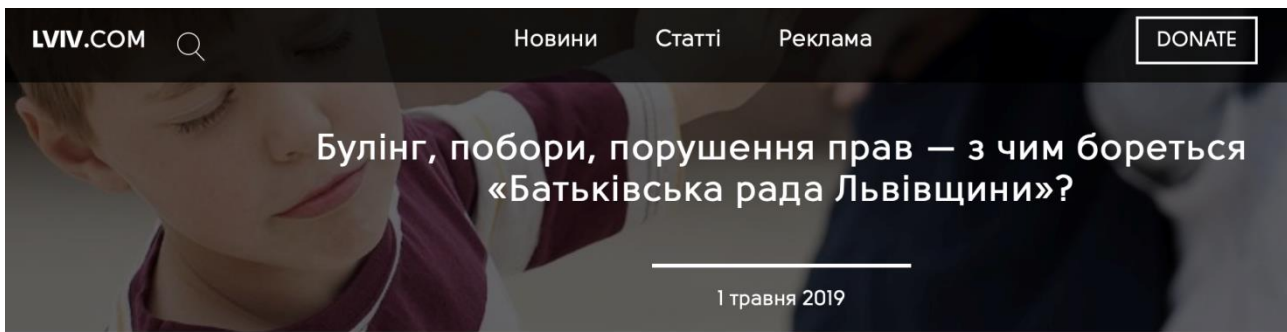
Чому вирішили працювати шкільною офіцеркою?

Колись я своєму командирусказала, що хочу стати шкільною офіцеркою, бо патрулюючи свій район, Шевченківський, дуже часто — особливо вночі,

спілкувалася з людьми з різного контингенту, я розуміла, що змінити й виховати людину, щось вкласти у неї в 30, 40, 50 років — нереально, а допомогти дитині, пояснити дитині її помилки і наслідки помилок, таким чином виховуючи — дуже навіть реально. Я працюю з дітьми, щоб правопорушників на вулицях було менше.

І як? За 2 роки — задоволені?

Я в житті ніколи не роблю нічого такого, чого мені не хочеться. А роблю я те, чим захоплююсь, у що вкладаю сили та енергію — відповідно, маю хороші результати і задоволення від улюбленої справи. А що стосується дітей та шкіл, язлукавлю, якщо скажу, що не втомлююсь, але отримую від тих дітей величезний потік позитивної енергії і віддачі, і впевнена, що отримаю хороший результат.

Natalka Kukhta

Олена Пономарева займається громадською роботою понад 20 років. Сьогодні вона — голова Громадської організації «Батьківська рада Львівщини», яка допомагає врегулювати конфлікти в освітньому процесі.

Коли була створена «Батьківська рада Львівщини» і навіщо?

Офіційно «Батьківська рада Львівщини» була створена у 2015 році. Основна мета організації — захист законних прав та інтересів учасників освітнього процесу: покращення якості, рівня та умов навчання.

Ви маєте право на захист — згідно з законодавством?

Згідно зі статутною діяльністю, ми маємо право не лише на правозахисну діяльність, а й представляти та захищати свої

Булінг, побори, порушення прав – з чим бореться «Батьківська рада Львівщини»?

Олена Пономарева займається громадською роботою понад 20 років. Сьогодні вона — голова Громадської організації «Батьківська рада Львівщини», яка допомагає врегульовувати конфлікти в освітньому процесі.

Коли була створена «Батьківська рада Львівщини» і навіщо?

Офіційно «Батьківська рада Львівщини» була створена у 2015 році. Основна мета організації — захист законних прав та інтересів учасників освітнього процесу: покращення якості, рівня та умов навчання.

Ви маєте право на захист — згідно з законодавством?

Згідно з статутною діяльністю, ми маємо право не лише на правозахистну діяльність, а й представляти та захищати свої законні інтереси у державних органах та неурядових організаціях. Можемо створювати експертні та інформаційні бази для учасників освітнього процесу, звертатися з пропозиціями, зауваженнями, клопотаннями до органів державної влади, органів самоврядування. Маємо змогу розробляти проекти нормативно-правових актів, які стосуються важливих питань державного і суспільного життя, а також — долучати міжнародних експертів та вести міжнародну співпрацю. Якщо коротко: здійснюємо громадський контроль над процесами в державі та суспільстві.

Ви кажете про правозахист учасників освітнього процесу. Про кого конкретно йде мова?

Учасників дошкільної, шкільної та позашкільної освіти. Це: діти, вчителі, батьки.

На якому рівні функціонує «Батьківська рада Львівщини»?

«Батьківська рада Львівщини» — громадська організація, яка має осередки і тісно співпрацює з батьківською громадою та батьківськими організаціями в інших областях України. Ми є одними з ініціаторів Всеукраїнської коаліції батьків і авторами меморандуму «Про співпрацю та підтримку» з іншими

організаціями. Часто спілкуємось і ділимося досвідом, регулярно проводимо відкриті збори із залученням експертів та представників влади, чиновників галузі освіти. Постійно ведемо просвітницьку діяльність, проводимо консультації та онлайн-консультації.

Хто допомагає?

Громадські активісти, юристи, психологи. Звісно — безкоштовно. Ми — неприбуткова організація.

Як на створення такої організації зреагували учасники освітнього процесу у Львові?

Взагалі, коли виникла «Батьківська рада Львівщини», нас не одразу сприймали. Деякі директори шкіл збирали загальні збори і казали: «Не дай Бог, хтось з наших батьків буде залучений до цього», але на той момент, щоб Ви собі розуміли, вже майже в кожній школі були активісти та члени «Батьківської ради Львівщини», які навіть записували ці слова на диктофон. Згодом все змінилося і сьогодні багато хто активно нас підтримує.

Як збирали «Батьківську раду Львівщини»?

Майже всі через щось пройшли, відчули на собі — щось не так в нашій освітній царині. Зараз у нашій команді 16 членів організації і десятки активістів, серед яких — як батьки, так і вчителі, громадські активісти і навіть директори.

Маєте свої проекти?

Так, у нас є довготривалі проекти: «Школа — територія безпеки», «Школа — територія здоров'я», «Школа — територія закону». Є традиційні заходи, акції, майстер-класи. В нас є люди різного фаху, вони можуть і проконсультувати, і надати підтримку: як правову, так і психологічну.

Як з Вами відбувається комунікація?

Після розгрому та пограбування офісу, основна комунікація — через електронну пошту, сторінку та групи у соцмережі «Фейсбук», де вже понад 12000 учасників. Також, є збори, які анонсуємо заздалегіть. З анонімними зверненнями ми не працюємо. У нас все письмово — офіційні звернення, «прохання про допомогу». Але, надалі у розмові я не називатиму імен та прізвищ людей, про яких розповідатиму.

Чому?

Не маю на то згоди і права. У нас велика кількість батьків просто бояться: не так за себе, як за дітей. І взагалі, згідно з мораллю та законодавством, воно так і має бути — не розголошено, щоб не нашкодити.

Чи були випадки, коли дитину у школі «булили» через батьків?

На жаль, такі випадки трапляються. Був випадок, коли в одній зі шкіл Львова була спроба батьківського комітету довести сім'ю буквально до незворотніх вчинків: за те, що батьки не здали 700 гривень у фонд. Батьківський комітет діяв як колекторська фірма, їх не цікавило, що батьки без роботи, що в родині хворий лежачий пенсіонер. Дійшло до того, що за 700 гривень почалися погрози, приходили додому, дзвонили та погрожували фізичною розправою.

Як Ви перевірили інформацію?

Мама показала повідомлення з батьківського чату. Пізніше, її з того чату видалили, але деякі адекватні батьки передавали їй «скріншоти» переписки батьків. В чаті, до речі, була і вчителька — класна керівничка, яка діяла спільно з «колекторами» батьківського комітету.

Про що йшла мова?

У чаті батьківського комітету відверто обговорювали те, як батьки особисто та їхні діти будуть знущатися з сина цієї жінки за те, що вона 700 гривень не здала. Було сплановано усе до деталей: як поводитися у присутності цього хлопчика, як зачепити його, як принизити і образити. Так і починається булінг над дитиною, яка ні в чому не винна, як і ціла родина.

Як вирішилась ситуація?

Посеред ночі мені написала мама, що вона вже не може терпіти моральних знущань та погроз. Я майже всю ніч тримала її на зв'язку в телефонному режимі, щоб вона не наробила дурниць. Тут явно простежувався не лише конфлікт, а й кримінал. Тому, зранку, разом з головою одного з наших осередків, я пішла у Департамент гуманітарної політики, туди приїхала і мама. Викликали і директора школи, і очільницю управління освіти, і керівника Райво. Розумієте, коли зустрілися мама і директор, мама аж зблідла і трохи не загубила свідомість, а в очах стояв страх. Її перша фраза була: «Не чіпайте моїх дітей! Я все віддам!». Всім стало все зрозуміло. А потім був телефонний

дзвінок від батьківського комітету і присутні все почули. Все вирішилось швидко. Батьківський комітет розформували. У цей день вийшов перший в Україні наказ — «Про заборону поборів та збору готівки у школах». Зовсім скоро до такої ініціативи приєднався Київ, а далі пішла ланцюгова реакція — по Україні. Найстрашніше, що у ситуації була замішана директорка школи, яка так і не зробила висновки. З часом, саме вона на кордоні залишила дитину. До слова, її так і не звільнили.

Чому?

Кругова порука — рулить, а вона колишня чиновниця і «люба подружка». У нас є таких з десяток директорів шкіл. Їх, до речі, легко відстежити по заходах, фінансуванню, програмах — багато знають і вміють. На кожен закон вони видумують нові схеми. Згідно з законом, добровільних батьківських внесків вже немає — батьки самі вибирають чи хочуть допомогти школі. А в них є, бо їх плекає безкарність. Вони діють через «кишенькові батьківські комітети» і не переймаються правами, наказами та законами. Поки...На все свій час.

Як у Вашій організації вирішуються кейси з булінгом?

«Булінг» сьогодні — дуже модне слово, слідом за ним, модним словом стане «мобінг». Але булінг — звичайне цькування, яке живе і далі у школах, бо боротьбу та профроботу ніхто не веде, її просто імітують. В 2014 році, в одній з гімназій Львова, вчитель молодших класів ставив 7-річну дитину на коліна, бив по голові і закликав дітей кидатися у нього паперовими кульками — це була така гра аморального педагога, який розважався під прикриттям впливових родичів. І продовжувалася ця гра досить довго, поки не нарвалась на маму з юридичною освітою, яка звернулася до нас за підтримкою і гідно протистояла системі, маніпуляціям профспілок і управління освіти.

Яких помилок допускаються учасники освітнього процесу в ситуаціях з булінгом?

Замовчують. Всі замовчують. Розумієте, ровер не треба вигадувати: усе давно вже існує. Кожен директор школи має чіткий алгоритм дій: чи то булінг, чи то псевдобулінг — для цього є відповідальні, психологи, ювенальна служба. Але в реалі все так побудовано і спотворено, щоб не винести сміття з хати, що нічого не працює.

Якщо говорити про психологів. З Вашої практики — допомагають вони дітям, які потерпають від цькування інших?

Я вважаю, у наших школах психологи прикривають вчителів та чиновників. Рідко знайдеш психолога, який справедливо і вчасно буде діяти без вказівки згори — від людей, які нараховують зарплату. І це сумно, бо саме вони — перша ланка і могли би бути тим форпостом та нейтралізатором конфліктів. Але так не є, на жаль.

Чому?

Напевно, кадровий склад слабкий і залежний від роботодавця. У всьому світі при прийомі на роботу, першочергово, з майбутнім працівником спілкується психолог і це нормальна світова практика. Вчителі повинні проходити психологічну і навіть психіатричну перевірку. В них надзвичайно важка і відповідальна робота, а вони звичайні люди, які працюють не лише з дітьми, де постійно потрібен контроль, а й в колективі, де все побудовано на планах, наказах, звітах, бюрократії...Це дуже важливий момент. Психологи в наших школах, повірте, прекрасно бачать і розуміють що там і як відбувається у підколективах — і, частіше за все, закривають очі й мовчать. А всі настрої і негатив виливаються на дітей.

Ви досліджуєте ситуацію з обох сторін — для балансу думок?

Ми ніколи не підтримуємо одну з сторін. Якось був випадок, коли батьки писали звернення, що їхню дитину цькують у класі. Але! Ніхто з батьків навіть не зауважив, що їхня дитина, у свою чергу, цькує весь клас. Все перевіряємо, лише тоді шукаємо вихід. І знаєте, скажу Вам з власного досвіду — діти дуже жорстокі і не завжди кажуть правду. Все треба перевіряти, а потім робити висновки.

Чому вважаєте, що діти — дуже жорстокі?

Дитина вдома, в сім'ї — одна, поза межами дому — інша. В багатьох випадках саме батьки винні в жорстокості дитини, бо мало приділяють уваги, переклали свої обов'язки на школу. Багатьох виховують гаджети, телебачення, а там більше жорстокості, аніж доброти.

Але ж тут важливо згадати про вплив на неї — батьків чи вчителів?

Так. Коли, до прикладу, у класі навчається дитина з інвалідністю знаходяться батьки, які підтримують ту дитину і вчать своїх дітей її підтримувати, допомагати їй, розуміти її — вони й формують поведінку дітей, а є батьки, які реагують неадекватно: ставляться з нетерпимістю — їхні діти це повторюють і відповідно поводяться.

З булінгом через авторитет батьків — зрозуміло. Яка участь, на Вашу думку, вчителів у процесі цькування?

Чесно, як показує досвід, у 99 відсотках випадків булінгу винні дорослі. І це не лише вчителі. Хоча, вважаю, головна відповідальність — на класному керівнику.

Чому?

Тому що, класний керівник — той шкільний авторитет, який формує думку дітей і їхню поведінку в колективі, контролює взаємовідносини, впливає на атмосферу. Він формує колектив як такий.

Можете навести приклад такої ситуації — з негативним авторитетом вчительки чи вчителя на дітей?

У 2-ій школі четвертокласники поїхали на екскурсію, одній дитині стало зле, в хлопчика почалися природні рефлексії. Вчителька допомоги не надавала, лише батьки. Коли вони повернулися — вчителька постійно нагадувала дитині про його рефлексії, а коли ж на наступний раз всі зібралися їхати, вона сказала, що цей хлопець не поїде, бо він «ригачка». Таке відношення до дитини тривало півроку, вона і дітей налаштовувала проти учня. Врешті-решт, між батьком і вчителькою почався конфлікт, який підхопили ЗМІ. Була створена комісія, щоб дослідити ситуацію: щоправда, ті «дорослі люди в комісії», очевидно, нічого не збиралися вирішувати — їм було байдуже, вони виконували наказ і підтасовували все під догану. Я була на засіданні цієї комісії і, повірте, дарма stratila час. А щоб дізнатися правду треба було лише поспілкуватися з хлопчиком, що я і зробила — під відеозапис і з дозволу батьків. Саме це мали зробити чиновники, а не громадський активіст. Там треба було вчительку звільняти однозначно, бо вона знайде нову жертву, я гарантую це — такі вчителі інакше не можуть. Комісія винесла догану. Але, кажу, вочевидь є вчителі, яким не дано працювати з дітьми. А хлопчика перевели в іншу школу і він щасливий.

А що Ви робите, якщо до вас звертається вчитель, що його цькують батьки?

Був випадок, коли директора школи булили батьки: ми досліджуємо ситуацію — з усіх сторін, тоді стаємо на захист і роз'яснюємо права. Ми присікаємо всі спроби пліток і радимо куди звернутися. До речі, можемо бути третьою стороною. Ми хочемо, щоб справи вирішувалися без судів — шляхом діалогу та порозуміння.

До кого йти, коли дитину «булять»?

От, у нас багато проблем, які не мають свого обличчя. Правильно Ви кажете — булять дитину, до кого йти? Ювенальна превенція, яка найближча до цього питання, просто ходить по школах, як і поліція. Залетіли на пару хвилин у школу, сфоткались типу йде лекція і пішли далі. Але ж то не так треба проводити роботу, ми то добре розуміємо.

А як Ви вирішуєте питання, пов'язані з дитячим насильством?

Якщо офіційно звертаються — звісно, усе досліджуємо і з'ясовуємо. Шаблонних кейсів та, відповідно, їхніх вирішень немає, кожна ситуація індивідуальна. Ми все перевіряємо дуже ретельно. Йдемо до директора, до класного керівника, до батьків, до психолога. Першочергово, робимо психологічний зріз, а вже потім, якщо є потреба — підключаємо інші служби та надаємо публічного розголосу. Публічність — наша реальна зброя, яка дозволяє захистити та не дає замнути ситуацію.

Як вважаєте, хто може «зупинити» дитину-агресора?

Якщо в класі є дитина-агресор, то обов'язково страждає не лише той, кого він булить, а весь клас, бо всі діти стають свідками булінгу та отримують психологічну травму. Тут необхідні чіткі й комплексні дії освітян, батьків та відповідних служб. Бувають випадки, коли клас потрібно розформувати, але краще до цього не доводити. Є така чудова наука — педагогіка і саме справжній педагог може вчасно перехопити негативну енергію та направити її в напрямку добра: зацікавити дітей, помирити, пояснити та не допустити до проявів булінгу. Цькування породжує байдужість дорослих.

Тобто, найважливіше — вчителю бачити й формувати відношення дітей один до одного у колективі?

Побачити — півсправи, що важливіше — упередити жорстокість. От чому в одній школі бувають зовсім різні класи? Діти ж однакові. А їхня поведінка і те, як вони відносяться один до одного та до навчання — результат роботи класного керівника. Вкотре наголошую, дитина зовсім інша в колективі.

До речі, чула, що через булінг тема дистанційного навчання стала актуальною. Це правда?

Це не основна причина чому батьки все більше цікавляться дистанційним навчанням, але також не остання. Статистики конкретної не маю, але розмов дуже багато.

Як Ви вважаєте, проблема булінгу може вирішитися?

Ця проблема в нас буде жити до того часу, поки в нас не навчаться ідентифікувати дитяче насильство. Воно ж не лише фізично може проявлятися. Насильство є у різних проявах, які ми з Вами вже обговорили — ідентифікувати його складно, але можливо.

Скільки на місяць маєте звернень за цькуванням?

Мені так важко сказати, але побори і цькування — дві найгостріші теми. Серед всіх проблем — їх вирішуємо найактивніше. Дуже важко сказати, скільки з тих звернень — правдиві, бо багато перебільшень, частіше з боку батьків. Звернень буває три на день, буває три на тиждень.

Яка найбільша проблема у роботі батьків та вчителів, яка призводить до конфліктів та насильства?

Безвідповідальність, байдужість, відсутність здорової комунікації та взаємоповаги. Батьки, діти, вчителі — усі учасники освітнього процесу і мають рівні права, проте різні обов'язки. Обов'язки батьків — вчасно привести дитину до школи, контролювати її успіхи, вчителя — якісно вчити, ну а дитину — виконувати поставлені перед нею задачі. Загалом, сучасне суспільство відмовляється вести діалог, іти на компроміс, сприймати критику — а це неабияка проблема.